

Pedagogisch werkplan dagopvang

Inleiding

Het pedagogisch werkplan van het Woldkasteel Tuk is een document waarin beschreven wordt hoe wij onze pedagogische uitgangspunten in de praktijk uitvoeren.

Eigenlijk bevat onderliggend plan een reeks afspraken die wij met elkaar in het Woldkasteel gemaakt hebben.

De input van de groepsleiding is voor ons van groot belang. Door na te denken over het concrete handelen op de werkvloer, wordt de groepsleiding bewust gemaakt van haar pedagogisch handelen. Dit is dan ook het doel dat wij willen bereiken met dit plan.

Zelfreflectie

Om te voorkomen dat dit plan onder in de la komt te liggen en slechts herzien wordt bij controle, heeft het Woldkasteel afspraken gemaakt met haar teamleden. Door daadwerkelijk te handelen naar dit plan en zo nodig aan te passen, wordt het werkplan een zinvol instrument. Regelmatig zullen tijdens teambesprekingen de diverse onderwerpen aan bod komen.

Bronnen:

- Zelfreflectie binnen de kinderopvang - Edith van Poppelen ISBN 978 90 77822 27 2
- Pedagogisch actief! Cor Schuurman ISBN 978 90 8850 3917
- Kindexpert.nl (taalontwikkeling)

Inhoudsopgave

1	Komen en gaan	6
1.1	<u>Wennen</u>	6
1.2	<u>Overgang naar de volgende groep</u>	7
1.3	<u>Hechting</u>	7
1.4	<u>Ontwikkeling, begeleiding en zorg</u>	8
1.4.1	Mentor	8
1.4.2	Kindbesprekingen.....	8
1.4.3	Korte overdracht tijdens brengen en halen	8
1.4.4	Overdracht via ouder-app en portaal.....	9
1.4.5	Oudergesprek.....	9
1.4.6	Jaarlijks 10-minutengesprek	9
1.4.7	Jaarlijkse ouderavond	9
1.4.8	Informeel bijeenkomsten	9
1.5	<u>Welkom en afscheid</u>	10
1.6	<u>Ziekte</u>	10
1.7	<u>Extra dagdelen</u>	11
1.8	<u>Toezicht</u>	11
1.8.1	Kind/leidsterratio	11
1.8.2	Afwijking kind/leidsterratio.....	12
1.8.3	Slapen.....	12
1.8.4	Vier ogen principe.....	12
1.8.4.1	Shantala babymassage	12
1.9	Stagiairs	13
1.9.1	Doel van de stage.....	13
1.9.2	Procedure stageaanvragen Woldkasteel	14
1.9.3	Verloop van de stageperiode.....	15
2	Dagindeling.....	17
2.1	<u>Eten en drinken</u>	17
2.2	<u>Slapen</u>	19
3	Ruimte	21
3.1	<u>Inrichting van de ruimte</u>	21
3.2	<u>Beschrijvingen speelhoeken</u>	21
3.3	<u>Groepsindeling</u>	23
3.4	<u>Open deuren beleid</u>	24
3.5	<u>Samenvoegen van groepen</u>	25
4	Spel & activiteiten	26
4.1	<u>Shantala Babymassage</u>	26
4.2	<u>Actieve stimulering</u>	27
4.3	<u>Spelmateriaal</u>	28
4.4	<u>Meegebracht speelgoed</u>	28
5	Sociaal-emotionele ontwikkeling	30
5.1	<u>Zelfvertrouwen/eigenwaarde</u>	30
5.2	<u>Groepsopvang</u>	31
5.3	<u>Grenzen</u>	31
5.4	<u>Emoties</u>	33
5.5	<u>Conflicten</u>	33
5.6	<u>Vieringen</u>	34
5.7	<u>Bijzondere kinderen</u>	34

5.8	<u>Ingrijpende ervaringen</u>	34
6	Lichamelijke ontwikkeling.....	36
6.1	<u>Contact met het lichaam</u>	36
6.2	<u>Grove motoriek</u>	36
6.3	<u>Fijne motoriek</u>	36
6.4	<u>Zindelijkheidstraining</u>	37
6.5	<u>Lichamelijke beperking</u>	37
6.6	<u>Zintuiglijke ontwikkeling</u>	37
7	Taalontwikkeling.....	38
7.1	<u>Baby's</u>	38
7.2	<u>Dreumesen en peuters</u>	38
8	Creativiteit.....	40
8.1	<u>Wat is creativiteit?</u>	40
8.2	<u>Voorwaarden voor creatieve ontwikkeling</u>	40
8.3	<u>Creatieve communicatie</u>	40
8.4	<u>Ondersteunende vaardigheden</u>	41
8.5	<u>Creatieve bollebozen</u>	41

De vier competenties

Het Woldkasteel hanteert vier competenties:

- 1) Emotionele veiligheid
- 2) Sociale competentie
- 3) Persoonlijke competentie
- 4) Overdracht van normen en waarden

Bij het vertalen van deze competenties naar de dagelijkse praktijk komen wij tot de volgende pedagogische visie ten aanzien van de kinderopvang:

"Het scheppen van een omgeving waar de kinderen zich prettig voelen en zichzelf kunnen zijn zodat ze zich vanuit deze veilige basis kunnen ontwikkelen tot zelfstandige, sociale mensen met zelfvertrouwen en verantwoordelijkheidsgevoel en respect voor zichzelf en voor anderen. Dit in goed overleg met de ouders/verzorgers."

Het is dus belangrijk dat een kind zich thuis voelt in Het Woldkasteel. De basis hiervoor wordt gevormd door de veilige en vertrouwde omgeving in Het Woldkasteel. Hierbij speelt vervolgens de afstemming van de situatie thuis met die bij Het Woldkasteel een belangrijke rol. Het is voor ouders van belang te weten wat er bij Het Woldkasteel gebeurt en waarom dit gebeurt.

De jarenlange ervaring van deskundige pedagogisch medewerkers vormt de basis van de wijze waarop invulling geven wordt aan deze visie en hoe deze vertaald wordt in de praktijk van alledag. In dit pedagogisch werkplan zijn alle vier de competenties verweven.

1 Komen en gaan

1.1 Wennen

Uw baby is welkom bij het Woldkasteel vanaf een leeftijd van 2 maanden. Na ondertekening van de offerte wordt een afspraak voor de intake gemaakt. De intake vindt bij voorkeur twee weken voorafgaand aan de daadwerkelijke opvang plaats. Soms kan het zijn dat de offerte veel eerder getekend wordt dan dat het kind komt, bijvoorbeeld bij zwangerschap. Als dit aan de orde is, wordt een bevestiging van ontvangst van de offerte per mail verstuurd. Ongeveer 1 Maand voor aanvang van de opvang wordt door de locatieleidster contact opgenomen voor het maken van een wenafpraak.

Tijdens de intake worden twee wenafspraken gemaakt. De eerste is van 9:00 uur tot 11:00 uur, de tweede van 9:00 uur tot 13:00 uur. Tijdens de eerste keer maakt het kind, eventueel samen met één van de ouders, kennis met het Woldkasteel. De reden dat maar één van de ouders aanwezig kan zijn en niet allebei is vanwege de rust op de groep.

De tweede keer wennen is al iets langer en kan het kind, afhankelijk van de leeftijd, meedoen met het ochtendprogramma. Er kan nog meerdere keren worden afgesproken om te wennen. Het zal van het kind en de ouders afhangen of dat nodig is.

Het resultaat van de wenperiode is:

- Het kind wordt op zijn gemak gesteld, voelt zich gezien en gehoord en leert de mogelijkheden van het Woldkasteel kennen;
- Er wordt een vertrouwensrelatie opgebouwd met de ouders;
- Voedingsschema's, slaapgewoontes en pedagogische aanpak thuis en op de opvang worden op elkaar afgestemd.

Ouders en kind worden ontvangen door een vaste pedagogisch medewerker. Zij is ook de mentor van het kind (zie paragraaf 1.3 'Contact met ouders').

Omdat voor baby's de slaapomgeving het meest vertrouwd is, wordt aan ouders gevraagd om een knuffel, doekje of eventueel een speen mee te geven. Zolang de baby zich nog niet draait, mogen ouders ook de eigen kinderwagen meegeven.

Voor peuters is het moment van afscheid nemen van de ouders meestal het moeilijkst. Om die reden wordt tijdens het intakegesprek de manier van afscheid nemen goed met de ouders doorgenomen. We adviseren ouders om tijdens de wenperiode bij het brengen even met het kind op de groep te komen. Het kind kan ondertussen in de aanwezigheid van de ouder iets kiezen waar het mee gaat spelen.

In verband met de voorspelbaarheid is het belangrijk dat de ouders heel duidelijk zeggen dat ze weggaan en dan ook direct gaan.

Als het kind moet huilen, zal de pedagogisch medewerker het kind van de ouders overnemen en met het kind mama of papa uitwaaien. Ook na de wenperiode zal op deze manier het welkom en afscheid plaatsvinden. Ouders kunnen ten allen tijden even bellen of mailen om te vragen hoe het met hun kind gaat. Ook kunnen ouders via de ouderportal en 'Ouder-App' hun kind volgen, waarbij aangetekend moet worden dat informatie pas definitief is na het ophalen.

Na ongeveer twee maanden zal met de ouders een afspraak gemaakt worden om de eerste ervaringen te bespreken en eventuele vragen te beantwoorden.

1.2 Overgang naar de volgende groep

De overgang naar een andere groep is voor zowel ouders als kinderen even wennen. Een andere ruimte en één of meer andere juffen, maar ook weer bekende vriendjes en vriendinnetjes die kinderen en kind en ouders al eerder gezien hebben. Het Woldkasteel is kleinschalig van opzet, waardoor zowel ouders maar zeker ook de kinderen alle juffen weleens gezien hebben. Het open deuren beleid helpt hier zeker aan mee.

Kinderen worden in principe automatisch doorgeplaatst naar de volgende groep. Uitjes bij 1,5 jaar en Kikkers bij 2,5 jaar. Draken worden pas overgeplaatst naar de 3+ groep wanneer hier ruimte ontstaat. In principe schuift het oudste kind van de Draken door naar de 3+ groep waarbij we rekening houden met de beschikbare plaats op meerdere dagen.

Het moment van overplaatsing is daarnaast altijd afhankelijk van de ontwikkeling van het kind en de samenstelling van de groep. Het kan daarom voorkomen dat kinderen later of juist eerder overgeplaatst worden. Uiteraard worden ouders betrokken in dit proces.

Eén maand voor overplaatsing wordt dit met ouders besproken. Vervolgens wordt het kind gestimuleerd al eens een paar keer spelen op de groep op momenten dat de deuren open staan (open deuren beleid). Op deze manier vindt de overgang geleidelijk plaats. De mentor van het kind bespreekt eventuele bijzonderheden met de nieuwe mentor van het kind. Ongeveer één week voor de daadwerkelijke overplaatsing worden ouders uitgenodigd voor een overdrachtsgesprek met de nieuwe mentor. Na ongeveer twee maanden worden ouders opnieuw uitgenodigd om de eerste ervaringen te bespreken.

1.3 Hechting

Voor een veilige hechting is, zeker in het begin, een voorspelbare situatie met vaste gezichten belangrijk. Een nieuwe baby wordt in het begin door een vaste pedagogisch medewerker verzorgd, dit zal in de regel de mentor zijn. Later wordt per dag afgesproken welke pedagogisch medewerker de baby verzorgt.

Stagiaires mogen baby's die nog in de wenperiode zitten niet verzorgen. Er moet eerst een veilig basisvertrouwen zijn en daarbij zijn vaste verzorgers voor het kind belangrijk.

Op elke groep werken twee of drie vaste pedagogisch medewerkers. De pedagogisch medewerkers werken vaste dagdelen en wanneer zij uitvallen, wordt in eerste instantie gekeken of een van de vaste pedagogisch medewerkers die uren kan overnemen. Wanneer dit niet lukt worden vaste invalkrachten ingezet, die de kinderen regelmatig zien en goed kennen. Naast stagiaires, zijn de ouders van het Woldkasteel regelmatig op de groep te zien. Zij helpen met hand-en spandiensten zoals een puzzeltje of spelletje doen met de kinderen en halen BSO-kinderen uit school.

1.4 Ontwikkeling, begeleiding en zorg

Het Woldkasteel vindt goed contact met ouders belangrijk. Goed contact met de ouders is essentieel voor passende opvang. Het waarborgen van dit contact doen wij op de volgende wijzen:

- Elk kind heeft een mentor
- Kindbesprekingen in het team
- Korte overdracht bij brengen en halen
- Overdracht via de ouder-app of portaal
- Oudergesprek bij bijzonderheden
- Jaarlijks 10-minutengesprek
- Ouderavond, minimaal 1 keer per jaar
- Informele bijeenkomsten

1.4.1 Mentor

Voordat een kind bij het Woldkasteel geplaatst wordt, wijzen wij een mentor toe. Ouders worden hiervan op de hoogte gebracht bij het maken van een afspraak voor de intake. Hierbij houden wij rekening met de dagen waarop het kind komt, zodat de mentor het kind goed kan begeleiden. De mentor houdt de ontwikkeling in de gaten met behulp van ons ontwikkelingsvolgsysteem (OVV/OVP) en bij peuters daarnaast het nijntje beweegprogramma. Bovendien signaleert zij bijzonderheden. Ook verzorgt zij een plakboek waarin knutselwerkjes en foto's van mijlpalen in worden bijgehouden. Naast deze mentor hebben wij een vast rooster voor alle groepen, waardoor een kind tot 1 jaar maximaal twee vaste gezichten heeft.

De mentor is het eerste aanspreekpunt voor de ouder en voert ook de 10-minutengesprekjes. Zodra een kind naar een volgende groep doorgeplaatst wordt, zorgt zij voor de overdracht naar de nieuwe mentor. Zodra het kind naar school gaat, is zij verantwoordelijk voor de overdracht naar de basisschool.

Deze overdracht is als volgt georganiseerd:

- Ongeveer drie maanden voor de 4e verjaardag ontvangen ouders een brief met informatie over de overdracht naar de basisschool.
- Één maand voor de 4e verjaardag of voordat het kind gaat wennen op school, wordt de overdracht met ouders besproken. Hierna wordt deze overdracht door de mentor persoonlijk aan de leerkracht op school gegeven. Bij bijzonderheden wordt de overdracht tijdens een gesprek door de mentor gedaan met de leerkracht van school waarbij ouders uitdrukkelijk uitgenodigd worden om hierbij aanwezig te zijn (zogenaamde 'warme overdracht').

1.4.2 Kindbesprekingen

Ongeveer elke zes weken vinden kindbesprekingen plaats. Tijdens deze kindbesprekingen worden bijzonderheden over specifieke kinderen besproken. Het doel van de kindbesprekingen is afstemming van het team over signaleringen met betrekking tot ontwikkeling, het handelen op de groep of bijzonderheden in de gezinssituatie. Van elke kindbespreking worden een verslag gemaakt. Zo nodig kunnen verdere acties ondernomen worden, zoals bijvoorbeeld het initiëren van een oudergesprek. Hierin wordt het zorgprotocol gevolgd (zie document 'Huisregels veiligheid en gezondheid').

1.4.3 Korte overdracht tijdens brengen en halen

Tijdens het brengen en halen vindt een korte overdracht plaats door de op dat moment aanwezige medewerker. Voor grotere besprekkenderwerpen wordt een afspraak gemaakt met de mentor omwille van de privacy en onderverdeelde aandacht.

1.4.4 Overdracht via ouder-app en portaal

Bij kinderen tot 1,5 jaar worden door middel van de Ipad op de groep zaken zoals eten en slapen bijgehouden. Op deze manier kunnen ouders 's-avonds nog eens rustig nalezen hoe de dag verlopen is. Daarnaast plaatsen wij in dit dagboekje leuke foto's van activiteiten die plaatsvinden.

1.4.5 Oudergesprek

Soms kan het zijn dat ouders of de pedagogisch medewerker graag even wil afstemmen over bijvoorbeeld de ontwikkeling, het handelen op de groep of bijzonderheden in de gezinssituatie. In dat geval bestaat de mogelijkheid om een oudergesprek in te plannen. Dit gesprek vindt buiten de groep plaats, zodat privacy en onverdeelde aandacht gegarandeerd zijn. De pedagogisch medewerker maakt van dit gesprek een kort verslag waarin de afspraken staan en deelt dit met ouders/verzorgers. In geval van zorg, volgt het Woldkasteel het zorgprotocol (zie document 'Huisregels veiligheid en gezondheid').

1.4.6 Jaarlijks 10-minutengesprek

Jaarlijks organiseren wij in het voorjaar 10-minutengesprekjes waarin kort de ontwikkeling van de kinderen besproken wordt. Ook bestaat de mogelijkheid om de plakboeken in te kijken.

1.4.7 Jaarlijkse ouderavond

Jaarlijks organiseren wij een ouderavond waarin wij een bepaald onderwerp aan bod laten komen zoals bijvoorbeeld de ouderportaal of de overdracht naar BSO. Daarnaast kunnen ouders op de groep van hun kind kijken waar bijvoorbeeld uitgelegd wordt hoe wij babymassage toepassen en kunnen ouders deelnemen aan een kringactiviteit.

1.4.8 Informele bijeenkomsten

Wij organiseren regelmatig informele bijeenkomsten zoals een Kerstborrel, Jonge gezinnenfair of een andere activiteit.

1.5 Welkom en afscheid

Zoals eerder bij hoofdstuk 1.1 vermeld, adviseren we ouders om bij het brengen even met het kind op de groep te komen. Zo kan de korte overdracht plaatsvinden.

Bij baby's zal het kind van de ouder overgenomen worden en zwaait de pedagogisch medewerker samen met de baby papa of mama uit. Daarna houdt zij nog even contact met de baby. Hierdoor krijgt de baby de mogelijkheid om de overgang van thuis naar de groep soepel te maken.

Peuters kunnen in de aanwezigheid van de ouder iets kiezen waar het mee gaat spelen. Er liggen altijd boekjes, puzzels of speelgoed klaar.

De pedagogisch medewerker zal het kind vragen waar het afscheid wil nemen, bijvoorbeeld bij de deur van de groep, of voor het raam. Zo heeft het kind invloed op de manier van afscheid nemen. Dit vergroot de zelfstandigheid. In verband met de voorspelbaarheid is het belangrijk dat de ouders heel duidelijk zeggen dat ze weggaan en dan ook direct gaan. Wanneer een kind moeite heeft met afscheid nemen, ondersteunt de pedagogisch medewerker hierin door het te troosten, benoemen en erkennen van wat het kind voelt.

Na het afscheid helpt de pedagogisch medewerker kinderen op weg in de groep. Ze wijst ze welk materiaal er ligt en welke mogelijkheden voor spel of activiteiten er zijn. Hierdoor kunnen kinderen de overgang van thuis naar de groep makkelijker maken en weten wat ze kunnen doen, waardoor ze gerichter kunnen spelen.

Aan het eind van de dag of dagdeel is er weer een moment van verwelkomen en afscheid nemen. Ouders worden verwelkomd en er vindt een korte overdracht plaats over wat het kind heeft gedaan. Daarnaast staan voor kinderen tot ca 1,5 jaar de gegevens over slapen, eten/drinken e.d. op de ouderportal en de App. Natuurlijk kan deze informatie ook mondeling overgedragen worden.

Als de ouder er is, mogen kinderen nog even hun spel afmaken. Tijdens de haalperiode worden kortdurende activiteiten aangeboden. Zo kunnen kinderen gemakkelijk zich makkelijker los te maken uit het spel en mee naar huis gaan.

Door de structuur en de voorspelbaarheid lijken begin en eind van de dag op elkaar, zij het in omgekeerde volgorde. Aankomen, spelletje beginnen, spelletje afmaken, afscheid van de pedagogisch medewerkers. Hierdoor ervaren kinderen een duidelijk afscheidsmoment.

1.6 Ziekte

Voor kinderen die zich niet lekker voelen is er bij ons een plekje waar ze even rustig kunnen gaan liggen. Geprobeerd moet worden in te schatten of het kind echt ziek aan het worden is. De richtlijnen van de GGD over het omgaan met ziekte of besmetting binnen de opvang worden gevolgd. Een ziek kind heeft veel aandacht en zorg nodig. Hier zijn pedagogisch medewerkers niet voor opgeleid en ook de groepsgrootte is niet afgestemd op zieke kinderen. Zieke kinderen horen thuis in de vertrouwde omgeving. Zodra een kind niet meer kan deelnemen aan het dagprogramma of de GGD-richtlijnen dit aangeven, zal de ouder gebeld worden om het op te halen. In de 'algemene hygiëne en gezondheidscode Woldkasteel' staat beschreven hoe wij omgaan met ziekte, medicijnen en medisch handelen.

1.7 Extra dagdelen

Kinderen kunnen bij ons extra dagdelen komen spelen indien er plaats is op de groep. In principe worden kinderen op hun eigen groep geplaatst. Het kan voorkomen dat op dat moment andere pedagogisch medewerkers ingezet zijn. Ouders worden hiervan op de hoogte gebracht.

1.8 Toezicht

Binnen kinderopvang is voldoende toezicht zeer belangrijk voor de veiligheid van de kinderen. Hieronder wordt beschreven hoe wij dit toezicht georganiseerd hebben.

1.8.1 Kind/leidsterratio

Voor het aantal pedagogisch medewerkers per groep maken we gebruik van de volgende tabel:

Leeftijd	Maximaal aantal kinderen per pedagogisch medewerker
Tussen 0 en 1 jaar	4
Tussen 1 en 2 jaar	5
Tussen 2 en 3 jaar	6
Tussen 3 en 4 jaar	8

Aan de hand van deze tabel wordt berekend hoeveel pedagogisch medewerkers er ingezet worden. Wanneer in een groep uitsluitend 2 - en 3 jarigen geplaatst zijn hanteren wij een kind/leidster ratio van 1 leidster op 8 kinderen. In deze peutergroep kunnen maximaal 16 peuters geplaatst worden. De maximale groepsgrootte van de overige dagopvanggroepen is maximaal 12 kinderen. Voor de rust op de groep streven wij ernaar niet meer kinderen te plaatsen dan voor twee pedagogisch medewerkers is toegestaan. Voor ons betekent dit dat bij de Draken maximaal 16 peuters geplaatst worden, bij de Kikkers 12 en bij de Uiltjes maximaal 10 kinderen.

1.8.2 Afwijking kind/leidsterratio

Aan de randen van de dag en tijdens pauze kunnen wij afwijken van de kind/leidsterratio:

Tijdstip	Tijdsduur
8:00-9:00	1:00 uur
13:00 - 14:00	1:00 uur
17:00 - 18:00	1:00 uur
Totaal	3:00 uur

Uit ervaring weten wij dat in de praktijk soms momenten zijn waarop het niet wenselijk is om af te wijken van de kind/leidsterratio. Een voorbeeld hiervan is tussen 8:00 en 9:00 uur. Omwille van de kwaliteit worden dan tóch vaak extra medewerkers ingezet.

1.8.3 Slapen

De beide slaapkamers grenzen aan de hal beschikken ieder over goedgekeurde bedjes. Om de ca. 10 minuten wordt gekeken en geluisterd of alles goed is. Hiervoor hebben wij een lijst waarop dit moment aangetekend wordt. We maken daarnaast ook gebruik van een babyfoon. Peuters rusten op stretchers in een andere ruimte. Een volwassene houdt hier fysiek toezicht.

1.8.4 Vier ogen principe

Naar aanleiding van de Zedenzaak in Amsterdam en een aantal gevallen van kindermishandeling zijn regels aangescherpt omtrent de persoonlijke veiligheid van kinderen én medewerkers.

We starten en eindigen daarom met twee personen in het gebouw. Het toezicht op elkaar hebben we georganiseerd doordat veel ramen in de diverse ruimtes geplaatst zijn. De Torenkamer en Ridderzaal zijn gescheiden door middel van een tussendeur. De Balzaal heeft grote, naar buiten gerichte ramen. We hebben op de slaapkamers altijd de babyfoon aan. Daarnaast is de sociale controle groot en leidinggevend komen regelmatig de groepsruimtes binnen. We hebben weinig wisselingen in ons team en een vast invalteam in geval van ziekte of tijdens vakanties. Tijdens teamvergaderingen wordt aandacht besteed aan het handelen op de groep.

Bij uitstapjes naar bijvoorbeeld de supermarkt of de glasbak zijn onze medewerkers altijd herkenbaar doordat zij op de openbare weg een hesje/bodywarmer oid van het Woldkasteel dragen.

Bij uitstapjes die gepland worden, zoals bijvoorbeeld lammetjes kijken of de kinderboerderij, zijn altijd twee volwassenen aanwezig.

1.8.4.1 Shantala babymassage

Bij het Woldkasteel zijn een aantal pedagogisch medewerkers opgeleid voor het geven van Shantala babymassage (zie ook paragraaf 4.1). Er is gebleken dat het toepassen van Shantala soms vragen oproept in de richting van seksueel misbruik/ongewenste intimiteiten. Daarvoor zijn gedragsregels opgesteld.

Binnen het Woldkasteel kan Shantala Babymassage worden toegepast als:

- Ontspanningsactiviteit

- Ondersteuning in het benaderen en begeleiden tijdens de algemene dagelijkse activiteiten

Voorwaarden voor de uitvoerende werknemer:

- Zij heeft een interne cursus gevolgd, gegeven door een erkende docent Shantala Babymassage;
- Zij volgt elk jaar minimaal 4 uur bijscholing;
- Zij heeft zich ervan verzekerd dat ouders toestemming hebben gegeven.

De organisatie zorgt voor naleven van de volgende voorwaarden:

- De ruimte waar massage gegeven wordt is altijd toegankelijk.
- Bij kinderen waarvan bekend is of het vermoeden bestaat dat zij seksueel misbruikt zijn, zullen wij geen massage uitvoeren.
- Voor werknemers die Shantala op een onjuiste wijze toepassen, treedt de meldcode kindermishandeling in werking.

Voorwaarden kind/ouders:

De pedagogisch medewerker past alleen Shantala Babymassage toe wanneer ouders zijn geïnformeerd en hiervoor toestemming hebben gegeven.

- Dit houdt in dat de ruimte waar de massage uitgevoerd wordt altijd toegankelijk is.
- Bij kinderen waarvan bekend is of het vermoeden bestaat dat zij seksueel misbruikt zijn, zullen wij geen massage uitvoeren.
- Voor werknemers die Shantala op een onjuiste wijze toepassen, treedt de meldcode kindermishandeling in werking.

1.9 Stagiairs

Elk jaar geven wij mensen met passie voor kinderen de kans om het vak te leren. Stagelopen is een belangrijk onderdeel van de opleiding en daarom biedt het Woldkasteel stageplekken voor leerlingen van opleidingen die gerelateerd zijn aan het werken in een kinderopvangorganisatie en leerlingen van middelbare scholen die zich willen oriënteren op het werkveld.

Het Woldkasteel is erkend als leerbedrijf door Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB). Dit betekent dat zij aan de eisen voldoet die hiervoor gesteld zijn.

Wij nemen zowel stagiair(e)s op dagopvang als BSO aan. Voor BSO kan dit ook een CIOS-student zijn. Daarnaast bieden wij een beperkt aantal stageplekken aan voor een beroepsoriënterende stage.

1.9.1 Doel van de stage

Het doel van stage is om kennis te maken met het werkveld en vervolgens deze kennis verder te vergroten zodat de stagiair(e) opgeleid wordt tot volwaardige collega voor 3^e en/of 4^e jaars stagiair(es). Stagiaires worden in principe boventallig ingezet. Wanneer een stagiair reeds een relevante opleiding heeft afgerond (bijvoorbeeld kinderopvang niveau 3), is formatieve inzet in overleg mogelijk. In de praktijk kan dit bijvoorbeeld plaatsvinden bij ziekte van de vaste collega op de groep waar de stage plaatsvindt en alleen wanneer dit het leerproces van de stagiair niet in de weg staat. Dit wordt overlegd met de stagebegeleider.

Om een goede stageperiode mogelijk te maken zijn verschillende partijen betrokken:

De stagiair(e)

Tijdens de stage zal de stagiair(e) kwaliteiten ontwikkelen die nodig zijn voor het werken in de kinderopvang. Samen met de werkbegeleider wordt besproken in hoeverre de opgedane kennis zelfstandig uitgevoerd kan worden. Hiervoor worden proeves van bekwaamheid afgelegd.

School

School ondersteunt tijdens de stage de stagiair(e) door het aanwijzen van een stagebegeleider. De werkbegeleider en stagebegeleider van school hebben periodiek contact om de vorderingen van de stagiair(e) door te spreken.

Werkbegeleiders

Onze werkbegeleiders hebben een training gevolgd om stagiair(es) goed te kunnen begeleiden. Zij zijn het directe aanspreekpunt van de stagiair(e). De stagebegeleider werkt met de stagiair(e) op de groep samen, zodat deze zich kan voorbereiden op de proeves. De proeves zelf worden door een leidinggevende afgenomen. Op deze manier kunnen wij een goede kwaliteit van de afgenomen proeves waarborgen.

Praktijkopleider

De praktijkopleider coördineert de zaken met betrekking tot werving, begeleiding en beoordeling van stagiair(es).

Team

Het team ondersteunt de werkbegeleider en kijkt en luistert mee tijdens het leerproces van de stagiair(e).

1.9.2 Procedure stageaanvragen Woldkasteel

1. Werving en inventarisering aanvragen
2. Eerste gesprek met locatieleidster
3. Tweede gesprek met locatieleidster en werkbegeleider
4. Eerste week kennismaking
5. Volgende weken tot eind stage: Begeleiding door stagebegeleider en school

Werving

Stagiaires kunnen zich melden bij het Woldkasteel. Daarnaast plaatst het Woldkasteel vacatures op stagemarkt.nl en neemt contact op met scholen uit de buurt:

- Drenthe college
- Deltion
- Frieslandcollege
- CIOS
- Landstede

Aan potentiële stagiaires vragen wij een CV en een motivatie.

Eerste gesprek

Het eerste gesprek vindt plaats met een locatieleidster. Zij bekijkt of de stagiaire en zijn of haar leerdoelen bij ons passen. De volgende onderwerpen komen aan bod:

- Vragen naar aanleiding van de CV
- Verwachtingen van de stagiair
- Werktijden, dagen, vakanties en vrije dagen
- Vragen van de stagiair
- Rondleiding.

Na afloop van het gesprek wordt in het managementteam geëvalueerd of de stagiaire geplaatst kan worden. Dit wordt binnen 1 week na het gesprek aan de stagiaire gemeld.

Wanneer een stagiaire geplaatst kan worden, bepaald de locatieleidster de welke groep en door wie hij of zij het beste begeleid kan worden. Vervolgens bespreekt de locatieleidster dit met de beoogde werkbegeleider en maakt een afspraak voor een intake. Deze intake vindt kort voor aanvang van de stage plaats.

Daarnaast ontvangt de stagiaire een brief (per mail) met daarin de bevestiging van de afspraak en de gegevens voor de aanvraag van de VOG.

Tweede gesprek

Kort voor aanvang van de stageperiode vindt het tweede gesprek plaats. De werkbegeleider voert dit gesprek. De stagiaire neemt de VOG, de stageovereenkomst en de contactgegevens van de stagebegeleider van school mee.

Tijdens dit gesprek geeft de stagiaire aan met welke doelstelling de stage gevolgd wordt en wat persoonlijke en opleidingsdoelen zijn. Hierdoor krijgt de stagebegeleider een goed inzicht in datgene wat de stagiaire tijdens de stage wil gaan bereiken, zodat de begeleiding hier zo goed mogelijk op afgestemd kan worden.

Na afloop van dit gesprek worden door de stagebegeleider de volgende gegevens verstrekt:

- Pedagogisch werkplan
- Huisregels
- Hygiëncode kleine instellingen
- Algemene hygiëncode Woldkasteel
- Verzuimprotocol
- Aanvullende voorwaarden

1.9.3 Verloop van de stageperiode

Eerste week

De eerste week staat in het teken van kennismaking. Na afloop van deze week heeft de stagebegeleider een kort gesprek met de stagiaire.

Volgende weken

Wekelijks heeft de stagebegeleider een kort gesprek (max. $\frac{1}{2}$ uur) met de stagiaire. De duur van het gesprek kan gaandeweg afgebouwd worden. De onderwerpen die aan bod komen zijn:

- Hoe gaat het met de stagiaire
- Hoe gaat het met de leerdoelen
- Met welke opdrachten ben je bezig
- Hoe gaat het op school
- Loop je ergens tegen aan

De stagiaire maakt wekelijks een kort verslag van dit gesprek en stuurt binnen 2 werkdagen een exemplaar naar de stagebegeleider van het Woldkasteel. Periodiek is er contact met de stagebegeleider van school. De termijnen hiervoor staan in het stagecontract en het initiatief hiervoor wordt vanuit school genomen. Het aantal contactmomenten kan verhoogd worden indien de situatie hier aanleiding voor geeft.

Beoordeling

Elke stagiaire moet 'proeves van bekwaamheid' afleggen. Deze maken onderdeel uit van het examen en dienen als zodanig behandeld te worden. De proeves van bekwaamheid worden daarom niet door de eigen stagebegeleider beoordeeld, maar door een bevoegde locatieleidster. Ook kan het zijn dat een stagebegeleider van school beoordelingen uitvoert. Dit wordt van te voren besproken. Op deze manier wordt een objectief oordeel gegeven over de uitgevoerde werkzaamheden.

2 Dagindeling

Een baby slaapt en eet nog niet op vaste tijden. De ontwikkeling gaat ontzettend snel en daarmee verandert ook het dagritme voor je baby. Wij volgen daarom het ritme van thuis. Vanaf het eerste jaar werken we langzaam toe naar een vast dagritme om een aantal redenen:

Organisatorische redenen:

pedagogisch medewerkers stemmen hun programma af op de vaste haal-en brengtijden. Hierdoor kunnen zij volop aandacht geven aan de bezigheden van het moment en loopt het programma op rolletjes, ook met nieuwe collega's en invallers.

Pedagogische redenen:

Jonge kinderen kunnen niet klokkijken, maar kunnen wel de volgorde van dingen leren: 'na het slapen gaan we naar buiten, dan een koekje, dan een verhaaltje en dan komt mama weer'. Herhaling van ritmes en rituelen geeft een gevoel van veiligheid en herkenning. Een lange opvangdag wordt overzichtelijk. Er zijn markeermomenten: oriëntatiegebeurtenissen in de tijd.

Grofweg is de dagindeling als volgt:

- kinderen worden gebracht en verwelkomd
- kringactiviteit
- fruit eten en liedjes zingen
- luiers verschonen en plassen
- vrij spelen of activiteit
- lunch
- luiers verschonen en plassen, peuters naar bed
- opruimen voor middagkinderen
- halen ochtendkinderen, brengen middagkinderen
- vrij spelen of activiteit
- peuters uit bed, plassen en luiers verschonen
- iets eten en drinken
- vrij spelen of activiteit
- crackertje eten
- opruimen
- spelen of kleine activiteit
- kinderen worden gehaald.

2.1 Eten en drinken

Belangrijke zaken rondom het eten en drinken zijn:

- zorg en aandacht
- plezier en gezelligheid
- hygiëne en kwaliteit.

Zorg en aandacht

Eten is een heel belangrijk terugkerend aspect in ons dagelijks leven. We voeden ons lichaam, zodat het alle prestaties, die van het lichaam gevraagd worden, kan leveren.

Daarom is het nodig dat de grote of kleine maaltijd met aandacht genuttigd wordt. Om dat met een grote groep kinderen, met verschillende eetgewoonten van huis uit, goed te laten verlopen, hanteren we een aantal basisregels die aan de kinderen duidelijk maken wat er verwacht wordt:

- We eten aan tafel en allemaal tegelijk.
- We schrokken niet.
- We gebruiken een bord om eten op te leggen, en soms al bestek.
- We proberen op te eten wat we op ons bord hebben genomen.
- We eten hartig en zoet beleg om en om. Dus eerst hartig en dan zoet.
- We storen anderen zo min mogelijk bij het eten.
- We stimuleren kinderen te helpen met tafeldekken en afruimen.

pedagogisch medewerkers scheppen hiervoor de individuele voorwaarden: de driejarige krijgt soms al een kindermesje bij zijn bord om het smeren te oefenen, de grijpgrage eenjarige heeft niet andersmans bordje binnen handbereik, de 'proppert' krijgt maar één stukje tegelijk, etc. Kinderen mogen ontdekken, maar we proberen oudere kinderen al bewust te maken van netjes eten.

Plezier en gezelligheid

- Kinderen worden niet gedwongen om bepaalde dingen of hoeveelheden te eten, wel gestimuleerd.
- Kinderen krijgen keuzemogelijkheid in wat ze eten.
- We zorgen dat we de tijd hebben en voorkomen stress bij het eten.
- Kinderen worden positief benaderd in hun eigen eetgedrag.
- Er hoeft niet snel te worden gegeten, maar het moet ook niet te lang duren.
- Niet elk kind kan even lang aan tafel zitten. Een supervlug, hyperactief kind laten wachten op de laatste treuzelaar is niet zo handig. Als de maaltijd begonnen en beëindigd wordt met een liedje, kan de treuzelaar gewoon nog even dooreten.
- Kinderen bepalen zelf en leren zelf inschatten wat ze op kunnen. Het kind leert op deze manier te luisteren naar zijn eigen lichaam.

Hygiëne en kwaliteit

- Kinderen en pedagogisch medewerkers wassen hun handen voor en na het eten.
- Wat op de grond is gevallen, wordt niet meer opgegeten.
- Iedereen eet van zijn eigen bord, drinkt uit zijn eigen beker en likt niet van het mes.
- We geven kwalitatief goede voeding: volkoren brood (vanaf 1 jaar), vegetarische leverworst in plaats van smeerleverworst ivm teveel aan vitamine A, 20+ smeerkaas met verminderde suikers en zout en 30+ kaas. Voor de Uiltjes groentespread als extra variatie omdat zij nog geen zoet broodbeleg krijgen. Daarnaast vers fruit en beperkt suikers en vet.
- We bieden geen gezoete dranken aan zoals diksap of ranja, behalve op feestdagen.
- We houden rekening met individuele diëten en principes, zolang het hanteerbaar is in een groep. Ouders geven eventueel noodzakelijke dieetvoeding mee.

- Het klaarmaken van de maaltijden gebeurt volgens de vastgestelde richtlijnen die in de 'hygiëncode voor kleine instellingen' staan.

Baby's voeden

Ook bij het voeden van de baby's volgen we bij de bereiding de regels rondom veiligheid en hygiëne. We verwarmen de flesvoeding en groentehapjes in de magnetron, gekolfde borstvoeding au bain marie of in de flessenwarmer. Tijdens het voeden van een baby hebben we lichamelijk contact, oogcontact en volledige aandacht.

Tijdens het voeden moet de omgeving zo rustig mogelijk zijn. De vaste pedagogisch medewerker zal snel genoeg herkennen wanneer het kind een boertje moet laten. Zij deelt haar ervaringen met andere pedagogisch medewerkers en schrijft ze op voor invallers als ze erg ingewikkeld en specifiek zijn.

Vaak is het zo dat bij het wennen aan nieuwe voeding eerst 's-ochtends fruit gegeven wordt of 's-middags groenten. Fruit wordt door het Woldkasteel verstrekt, groenten geven de ouders mee. Het doel van groenten eten in de middag is het wennen aan nieuwe smaken, dus niet bedoeld als hele maaltijd. Vanuit dat oogpunt en ook om organisatorische redenen, geven wij tot uiterlijk 16:30 een groentehapje.

Mocht het kindje pas na 18:00 uur opgehaald worden, dan bestaat ook de mogelijkheid dat wij na 17:30 een meegegeven potje verstrekken.

Op deze manier kunnen wij voldoende aandacht schenken aan het kindje dat aan het eten is, maar ook aan de overdracht van kinderen die opgehaald worden.

Met de ouders is er een goede schriftelijke en mondelinge communicatie over de wensen wat betreft de voeding (tijden, hoeveelheden, etc.). Wat en wanneer een baby heeft gegeten, wordt in het dagboekje van de ouderapp en het ouderportaal geschreven zodat ouders dit kunnen nakijken.

2.2 Slapen

Het bedritueel van thuis wordt in essentie gevolgd door de pedagogisch medewerkers van het Woldkasteel. Zo kan bijvoorbeeld een knuffel of speen mee, de slaapzak aan of een liedje worden gezongen. Het kind slaapt zoveel mogelijk in een 'eigen bedje' dat, op dagen dat het niet komt, ook gebruikt kan worden voor andere kinderen. Elk kind heeft een eigen lagen en slaapzak. Wat het ziet vanuit het bedje is dan vertrouwd en geeft op den duur geen prikkels meer die het kind wakker houden. Kinderen van de Uiltjes en de Kikkers slapen op een vaste plek. Dit is bij voorkeur de slaapkamer. Soms kunnen kinderen, in overleg met ouders, ook op een rustig plekje op de groep slapen. Voor baby's hebben wij een wiegje en kinderwagens waarin zij mogen slapen totdat zij zich kunnen draaien. Zodra kinderen kunnen draaien slapen zij in een bedje. Peuters (Draken en 3+) slapen zo nodig op een stretcher in de Balzaal. De Balzaal wordt voor dit rustmoment ingericht door de gordijnen dicht te doen en speelgoed op te ruimen. Dit wordt met ouders vooraf besproken.

De richtlijnen van de GGD rond het verschonen van beddengoed en het gebruik van dekens en slopen worden opgevolgd. Kinderen worden niet vastgelegd. Inbakeren kan in overleg.

Om zo snel mogelijk te kunnen gaan slapen wordt bewust gekeken welk kind men het eerst naar bed brengt en naar hoe de kinderen over de bedjes worden verdeeld. In de ouderportaal wordt aangetekend wanneer en hoe lang een kind heeft geslapen.

Ouders geven aan hoe vaak en hoe lang een kind slaapt. Het kan echter voorkomen dat bij ons het slaappgedrag verandert. Samen met de ouders wordt dit dan besproken.

3 Ruimte

3.1 Inrichting van de ruimte

Bij het Woldkasteel wordt met speelhoeken gewerkt. Door het werken met speelhoeken wordt een stuk privacy van het kind gewaarborgd. We geven het kind zo de veiligheid om ongestoord te kunnen spelen. Hiermee wordt de ontwikkeling van het concentratievermogen gestimuleerd en zijn er geen storende prikkels bij het spel.

Toch kunnen we deze inrichting als dynamisch beschouwen, omdat de inhoud van een speelhoek geen statisch gegeven is en kan worden aangepast aan het spel dat de kinderen bedenken. Soms wordt dit door de kinderen zelf gedaan. Op deze manier wordt ook gewerkt aan het doel de kinderen te stimuleren in onder andere hun creativiteit.

We streven ernaar om een aantal foto's, illustraties en werkjes van de kinderen ook op ooghoogte van het kind te hangen, zodat ze het gevoel hebben dat ze in een vertrouwde omgeving zijn. Regelmatig gaat de leiding letterlijk door de knieën om te zien hoe de inrichting overkomt op de kinderen.

3.2 Beschrijvingen speelhoeken

Op de groepen zijn verschillende speelhoeken. Omdat het Woldkasteel ook werkt met horizontale groepen, zal niet elke hoek op elke groep vertegenwoordigd zijn. Een baby-kruipplek bevindt zich bijvoorbeeld niet op een peutergroep.

Bouwhoek In de bouwhoek is er gelegenheid op de grond te bouwen of op een tafeltje of werkblad. De bouwhoek is rustig gelegen, en uit de looproutes, om de bouwsels veilig te laten (ont)staan. Een selectie aan materialen ligt in de bouwhoek opgeborgen en is bereikbaar voor kinderen. Regelmatig kan van materiaal worden verwisseld met constructiemateriaal dat in de berging ligt of met andere locaties geruild wordt. Zo is er van tijd tot tijd iets nieuws te beleven in de bouwhoek. Een verkeerskleed, autootjes en poppetjes zijn een goede aanvulling in de bouwhoek, maar ook kinderen zelf kunnen de bouwhoek aanvullen met materiaal uit een andere speelhoek.

Belangrijke eigenschappen van de bouwhoek zijn: veiligheid, privacy stimulans en creatieve ontwikkeling.

Huishoek De poppenhoek is de hoek voor imitatiespel. De poppenhoek wordt zo opgesteld dat er in een handomdraai een winkeltje, ziekenhuis, restaurant, huiskamer of wat dan ook van gemaakt kan worden. Voor het sociale aspect van dit spel is er voldoende ruimte in en om de poppenhoek. Ook hier is privacy voor de kinderen belangrijk. De poppenhoek is tegelijkertijd verkleedhoek.

Het doel van de poppenhoek is: het 'doen alsof' en het naspelen en verwerken van gebeurtenissen.

Rust/voorlees/hangplek Deze plek ademt rust uit. Er staat een zachte stoel of matras en er ligt een warm kleed. De sfeer is knus en intiem.

Het doel van de rustplek is: mogelijkheid scheppen voor een time-out, om even uit de drukte te zijn.

Knutsel/teken/schilderhoek Er is een hoog werkblad of een hoge tafel, waar de jongste kinderen niet bij kunnen, zodat in alle rust geknutseld kan worden. Verf moet buiten bereik van de kleinsten worden neergezet. Er zijn schorten en voor het schoonmaken is er een kraan in de buurt.

Ook is er een afgesloten knutselkast, waar kinderen onder begeleiding 'gevaarlijke' materialen, zoals scharen en prikkennen, uit kunnen pakken.

Belangrijke eigenschappen van de creatieve hoek zijn: veiligheid, concentratie, stimuleren door (veilige) uitstalling materialen.

Baby-kruipplek Deze plek ligt veilig ver weg van het kleine constructiemateriaal en van de klim/stoei/raceplek. De plek ligt wel in de buurt of maakt deel uit van de rustplek. De jongste baby's spelen in hoge boxen, ver van ongeschikt klein speelgoed, maar met uitzicht op alles wat er rondom hen plaatsvindt. Voor de rondkruipende baby's is er een plek met geschikt speelgoed. Speelgoed dat in een kokertje van een fotorolletje past is te klein en mag daar niet rondslingeren. Er ligt een warm en goed te reinigen speelkleed en de plek wordt afgeschermd voor het wilde spel van oudere kinderen.

Het doel van de baby-kruipplek is: veiligheid voor de baby's.

Verstopplekjes Voor de kleinsten is de plek onder de box favoriet, voor de peuters zijn er verschillende verstopplekjes. De verstopplekjes worden gecreëerd achter de speelhoeken, of kunnen door de kinderen zelf worden gemaakt op een plek die zij zelf kiezen. Het benodigde materiaal (kleden, kledingrek, stoelen) wordt er dan voor aangeleverd. Een verstopplek kan bijna overal zijn, zolang die anderen niet stoort en veilig is.

Voor de allerjongste baby's is bijvoorbeeld de in een punt rechtopgezette 'boerenzakdoek' prachtig verstoppspeelgoed.

Het doel van de verstopplek is: kinderen oefenen concreet met afscheid en weerzien in brede zin, en het voorziet in een natuurlijke behoefte (denk bijvoorbeeld aan het kiekeboospel).

Buitenspeelplaats Wij streven ernaar om elke dag ten minste 1 maal naar buiten te gaan, ook al lijkt het weer minder mooi. Hierbij wordt rekening gehouden met de leeftijd van het kind en natuurlijk weersomstandigheden.

In de grote, natuurlijk aangelegde tuin bevinden zich twee grote zandbakken. Er zijn verstopplekjes en de kinderen kunnen rondjes fietsen. De tractorbanden die recht op staan, kunnen gebruikt worden als klim- en klauterobject. Er is een aparte berging waarin het speelgoed wordt opgeborgen dat, omdat het niet hygiënisch of te groot is, niet binnen gebruikt kan worden. Door gebruik van diverse bodemmaterialen zoals gras, schelpen, houtsnippers, tegels en zand, wordt de tastzin gestimuleerd. De bestrating van de speelplaats leent zich voor het tekenen met stoepkrijt en allerlei soorten spellen (denk aan een verkeersparcours, hinkelen en kringspellen). Rondom de speeltoestellen is de ondergrond volgens de veiligheidsvoorschriften (RI) aangepast.

Er is ook een rustige zone gecreëerd waar gegeten en gedronken kan worden, waar boxen en kinderwagens voor de kleinsten kunnen staan en waar grote bomen voor schaduw zorgen.

De toegang naar de speelplaats is door middel van een trap. De afspraak is dat de kinderen onder begeleiding, één voor één, deze trap op- en af gaan. Daarnaast kan gebruik gemaakt worden van de hellingbaan aan de andere zijde van het pand.

We maken geregeld buiten de hekken een wandeling naar bijvoorbeeld de winkel, brievenbus of het buurtspeeltuintje.

Het doel van de buitenspeelplaats is: natuurbeleving, bewegen, zonlicht, frisse lucht, veilige ruimte om door middel van beweging je energie kwijt te raken.

3.3 Groepsindeling

Het Woldkasteel in Tuk heeft vier groepen dagopvang, De Uiltjes (0 tot ca 1,5 jaar), de Kikkers (ca 1,5 tot 2,5 jaar) de Draken (2/2,5 tot 3 jaar) en de 'peuterplus' (3-jarigen).

We kiezen bij het Woldkasteel in Tuk voor 'Horizontale' opvang. Dit betekent dat kinderen in leeftijdsgroepen worden opgevangen. In de praktijk hebben wij ervaren dat kinderen beter tot hun recht komen wanneer zij met leeftijdsgenootjes worden opgevangen. Voor de kleinsten betekent dit rust en voor de groteren betekent dit voldoende leeftijdsgenootjes om mee te spelen. Daarnaast hebben wij bewust gekozen voor momenten waarop kinderen van de diverse groepen bij elkaar kunnen kijken en/of spelen. Dit 'open deurenbeleid' staat beschreven in paragraaf 3.4. Het heeft onze voorkeur om maximaal het aantal kinderen te plaatsen waarbij twee pedagogisch medewerkers ingezet worden.

Uiltjes

Bij de Uiltjes worden kinderen geplaatst van 0 tot ca 1,5 jaar. In deze groep worden, afhankelijk van de leeftijd, bij voorkeur 9 kinderen geplaatst, maar nooit meer dan 12.

De ruimte is zodanig ingericht dat het een rustige plek is waar baby's en dreumesen veilig kunnen ontdekken. De aandacht gaat uit naar verzorging en de ontwikkelingsgerichte activiteiten van Piramide worden in het thema speciaal voor deze groep uitgewerkt. We maken soms kleine uitstapjes naar de glasbak of een speeltuin in de buurt. Wanneer de groepsgrootte hierom vraagt, kan het zijn dat de Kikkers en Uiltjes samengevoegd worden.

Kikkers

Bij de Kikkers worden kinderen geplaatst van ca 1,5 tot 2,5 jaar. In deze groep worden, afhankelijk van de leeftijd, bij voorkeur 10 kinderen geplaatst, maar nooit meer dan 12.

De Kikkers beginnen de wereld om zich heen te ontdekken. De jongste kikkers kunnen net wel/niet lopen en doen graag mee met de ontwikkelingsgerichte activiteiten van Piramide. De Kikkers spelen in de Ridderzaal en worden samengevoegd met de Uiltjes wanneer de groepsgrootte hierom vraagt.

Draken

Bij de Draken worden peuters geplaatst van ca. 2,5 jaar tot en met 3 jaar. In deze groep worden maximaal 16 kinderen geplaatst. De inrichting is gericht op de peuters. Zo is er een poppenhoek, autohoek en bouwhoek. De Draken spelen in de Balzaal en eten en knutselen in het Atelier. Dit doen zij in overleg met de Peuterplus die ook gebruik maakt van deze ruimte. De aandacht gaat uit naar ontwikkelingsgerichte activiteiten van Piramide die speciaal voor deze groep worden uitgewerkt. We ondernemen allerlei activiteiten buiten de deuren van het Woldkasteel zoals spelen in de (natuur)speeltuin, even naar de supermarkt, maar we gaan ook weleens lammetjes aaien of naar de kinderboerderij of het bos. Wanneer de groepsgrootte hierom vraagt, kan de groep samengevoegd worden met Peuterplus.

Peuterplus

Deze groep bestaat uit maximaal 8 kinderen van 3 jaar en ouder. Samen met een pedagogisch medewerker spelen zij in de 'Suite' en eten en knutselen in het 'Atelier'. Dit doen zij in overleg met de Draken die ook gebruik maken van deze ruimte. Deze kinderen zijn al *nét* iets verder in hun ontwikkeling dan de Draken en toe aan meer uitdaging. Wanneer de groepsgrootte hierom vraagt, kan de groep samengevoegd worden met de Draken.

3.4 Open deuren beleid

Wij vinden het belangrijk dat kinderen van verschillende leeftijden elkaar ontmoeten en bieden hiervoor gelegenheid.

Dit kan zijn in de eigen of aangrenzende groepsruimte, doordat de deur tussen de geschakelde groepen wordt opengezet. Of de speelruimte wordt vergroot door de toegangsdeur naar de groepsruimte open te zetten waardoor kinderen een andere groepsruimte in kunnen. Tijdens het buiten spelen in de gezamenlijke tuin kunnen kinderen samen activiteiten ondernemen met kinderen uit andere groepen. Op deze manieren worden kinderen uitgenodigd hun horizon te verbreden en soms letterlijk een stapje verder te zetten in de beschikbare ruimte en in hun ontwikkeling. Ze ontdekken nieuw speelgoed en maken kennis met andere kinderen en pedagogisch medewerkers.

We hebben een aantal vast momenten waarop kinderen met elkaar kunnen spelen. Zo hebben ook broertjes en zusjes die in eerste instantie niet vragen om samen te spelen de mogelijkheid om elkaar te ontmoeten. De vaste momenten zijn van 11:00 tot 11:30 en van 13:00 tot 14:30.

Natuurlijk is voor kinderen die langzamerhand toe zijn aan meer uitdaging en broertjes/zusjes ook op andere momenten gelegenheid om even 'op bezoek' te gaan. De pedagogisch medewerker schat in of op het gevraagde moment de mogelijkheid bestaat. Het open zetten of sluiten van de groepsdeuren gedurende de dag is een bewuste keuze van de pedagogisch medewerker. Zij kan de inschatting maken wanneer de groep al dan niet behoefte heeft aan de rust van de eigen groep. Op bezoek gaan tijdens de lunch of een groepsactiviteit is bijvoorbeeld niet handig. Maar tijdens het brengen op de groep van het broertje/zusje blijven is veel makkelijker te organiseren.

Het doel van ons open deuren beleid:

- uitbreiding van speelruimte, spelaanbod en leefruimte;
- uitbreiding van onderlinge contacten tussen de kinderen;
- profiteren van talenten van pedagogisch medewerkers;
- vertrouwdheid met alle ruimtes en medewerkers van het Woldkasteel.

3.5 Samenvoegen van groepen

Op bepaalde momenten, bijvoorbeeld aan het eind van de dag, in de vakantie of op dagen met een lagere bezetting, kunnen groepen dagopvang en eventueel BSO worden samengevoegd. Vaak zal dit op woensdag en vrijdag het geval zijn, maar ook op andere dagen is samenvoegen mogelijk. Het samenvoegen kan ook bestaan uit het open zetten van de tussendeur.

Doordat wij een open deuren beleid hebben, zijn de kinderen vertrouwd met de andere groepsruimtes en pedagogisch medewerkers.

We starten in de Ridderzaal en eindigen in de Torenkamer. Dit gaat als volgt:

De kinderen die om 7 uur (verlengde opvang) komen, starten met twee medewerkers in de Torenkamer en Ridderzaal. De tussendeur is dan open. Om halfacht gaan de kinderen met hun eigen leidster naar hun eigen groep. De tussendeur wordt dan gesloten. Draken en peuterpluskinderen spelen dan nog wel samen in de Balzaal. Als de meeste kinderen binnen zijn, gaan de peuterpluskinderen met hun eigen leidster naar hun eigen groep.

Aan het einde van de middag worden groepen wederom samengevoegd in de Ridderzaal en Torenkamer zodra het kindaantal dit toelaat. In de regel zal dit na halfzes zijn. Vanaf zes uur is de BSO ook in het Atelier. Op dat moment zijn nog maar weinig kinderen aanwezig en vinden de meeste Draken en peuterpluskinderen het leuk om hier even te kijken.

Bij het samen spelen en samenvoegen wordt zeer zorgvuldig gekeken naar de samenstelling van de groep en het individuele kind. Voorop staat dat het welzijn van de kinderen gewaarborgd blijft.

4 Spel & activiteiten

Elke dag worden er met de kinderen wel enkele activiteiten gedaan: liedjes zingen, knutselen, tekenen/kleuren, wandelen, een tent maken, rollenspelen, tuinieren etc. Sommige van deze activiteiten vragen voorbereiding, andere ontstaan spontaan.

We proberen ook van gewone huishoudelijke dingen een spel te maken, zodat kinderen spelenderwijs leren en niet onnodig een hekel krijgen aan bijvoorbeeld afruimen en opruimen. Bij al deze activiteiten geldt dat kinderen vrij zijn om wel of niet mee te doen, toe te kijken of afstand te nemen van een activiteit. De pedagogisch medewerkers vragen de kinderen niet om hén voldoening te schenken, omdat zij een activiteit voorbereiden of bedenken. Door zelf plezier te hebben aan de activiteit en op die manier uitnodigend te zijn, stimuleren we de kinderen en laten ze zelf komen.

4.1 Shantala Babymassage

We leven in een wereld waarin alles snel gaat. Het tempo van een baby ligt veel lager. Voor een pedagogisch medewerker is het belangrijk om dit tempo aan te passen, zodat het kindje met wie contact gezocht wordt, dit tempo kan volgen.

Shantala Babymassage is een bijzondere manier van aanraken, die zich mede onderscheidt door de respectvolle benaderingswijze. Door respectvol en met aandacht te benaderen en aan te raken biedt de pedagogisch medewerker veiligheid en vertrouwen en geeft het kindje de mogelijkheid en de ruimte om zichzelf positief te ervaren. Hiervoor ontwikkelt het lichaamsbeeld/lichaamsbesef en wordt het contact met zichzelf, met anderen en met de omgeving positief beïnvloed.

Binnen het Woldkasteel kan Shantala Babymassage worden toegepast als:

- Ontspanningsactiviteit
- Ondersteuning in het benaderen en begeleiden tijdens de algemene dagelijkse activiteiten.

Ouders wordt altijd eerst om toestemming gevraagd voordat een getrainde pedagogisch medewerker Babymassage uitvoert. Babymassage bij het Woldkasteel vindt plaats in de leeftijdsgroep 0 tot ca 2,5 jaar (Uiltjes- en Kikkersgroep).

Er is gebleken dat het toepassen van Shantala soms vragen oproept in de richting van seksueel misbruik/ongewenste intimiteiten. Daarvoor zijn gedragsregels opgesteld die in paragraaf 1.5.3. 'vierogenprincipe' opgenomen zijn.

4.2 Actieve stimulering

De tijd dat de kinderopvang zich uitsluitend bezighield met het 'opvangen' van kinderen is voorbij. Ook hier worden kinderen, net als bij peuterspeelzaal, actief gestimuleerd in hun ontwikkeling. Hierdoor worden optimale omstandigheden gecreëerd voor kinderen om zich te kunnen ontplooien. Doordat we kinderen volgen met het 'Ontwikkelingsvolgsysteem voor Baby's-en Peuters' kan de pedagogisch medewerker zien wat een kind al kan en wat een kind nog moet leren. Zo nodig kan zij extra mogelijkheden aanbieden om een bepaalde vaardigheid te stimuleren. Wij gebruiken het volgsysteem niet als 'afvinklijst', maar als leidraad. Wanneer wij ons zorgen maken over een kind, volgen wij ons zorgprotocol.

Een kind moet vooral kunnen spelen met andere kinderen om op deze wijze vaardigheden op te doen. 'Verschooling' van dit proces vinden wij niet in het belang van het kind.

Dit is ook de reden waarom we gekozen hebben voor het programma 'Piramide voor kinderdagverblijven', waarin vrij spelen centraal staat. Onze vaste pedagogisch medewerkers hebben hun certificaat behaald voor het werken met Piramide. Aan de hand van thema's komen alle ontwikkelingsgebieden aan bod zodat alle kinderen op een speelse wijze het kinderdagverblijf kunnen ontdekken en zo voorbereid worden op de basisschool.

Werken met thema's

Bij het thema 'Mensen' gaat het bij baby's en dreumesen om het benoemen en aanwijzen van delen van het gezicht en lichaam en het bekijken van zichzelf in de spiegel. Bij de peuters gaat het om het eigen lichaam en de relatie tussen de peuter en de mensen die dichtbij hem of haar staan.

De vaste dagopbouw, zoals in hoofdstuk 2 omschreven, wordt ondersteund met behulp van dagritme kaarten die in de ruimte hangen. Daarnaast zal de overgang van de ene activiteit naar de andere vaak begeleidt worden door een liedje. Zo zingen de kinderen tijdens het opbergen van hun spulletjes mee met 'We gaan opruimen, we gaan opruimen'.

Per locatie krijgt een thema een persoonlijke aanvulling van het team door bijvoorbeeld eigen (knutsel) activiteit te bedenken of aankleding die bij het betreffende thema hoort.

Peuters

Na het gezamenlijke drink-en fruitmoment in de ochtend biedt één van de pedagogisch medewerkers de peuteractiviteit aan volgens een vooraf vastgesteld schema. Natuurlijk kan zij inspringen op iets wat op dat moment speelt, bijvoorbeeld een sneeuwbus, een verjaardag van één van de kinderen of de geboorte van een broertje of zusje.

Baby's en dreumesen

Ook baby's en dreumesen hebben hun eigen activiteiten in het kader van Piramide. Voor deze groep geldt dat de activiteiten minder gericht zijn op de hele groep en meer individueel of in kleine groepjes van twee of drie kinderen. Hierdoor zijn deze activiteiten ook wat minder zichtbaar. Kinderen in deze leeftijdsgroep mogen natuurlijk ook al eens experimenteren met verf of scheerschuim.

Onderstaande voorbeelden schetsen hoe de kinderen spelend leren:

Voorbeeld: Björn van zes maanden ligt op de speelmat. Eva ziet van een afstandje wat er gebeurt. Björn heeft een stoffen knisperboekje in zijn handen. Het is hem al een keer gelukt, dat knisperen. Björn probeert het boekje nog een keer te laten knisperen. Na een tijdje lukt het hem. Eva zegt: *Hé, het is je gelukt, Björn. Het boek knisperde.* Björn kijkt naar Eva en glimlacht. Eva lacht terug.

Voorbeeld: Nienke van anderhalf jaar speelt met de blokkenstoof. Ze probeert de ronde vorm in het ronde gat te krijgen. Na een aantal pogingen lukt dit. Maar ze krijgt de kubus niet in het vierkante gat. Daar heeft Nienke een oplossing voor: ze opent het deksel en stopt het blok in het 'grote' gat!

Eva ziet hoe Nienke bezig is. En ze ziet dat Nienke niet verder komt. Ze vraagt of ze haar mag helpen. Dat wil Nienke wel. Eva pakt de kubus en zet die in de juiste stand naast het vierkante gat. Nienke pakt de kubus en probeert deze in het juiste gat te schuiven. Een precies werkje. Ze kan het bijna en als Eva haar hand vastpakt en een beetje draait, gaat de kubus door het gat. Ze kijken elkaar aan: gelukt!

4.3 Spelmateriaal

Het spelmateriaal is afgestemd op de lichamelijke, verstandelijke, creatieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen en wordt geselecteerd op kwaliteit en veiligheidsnormen. Alle soorten vaardigheden zijn vertegenwoordigd in het spelmateriaal.

Speelgoed dat voor meerdere doeleinden geschikt is heeft onze voorkeur. Ook speelgoed dat ruimte laat voor eigen verbeelding en fantasie, een grote speelwaarde heeft, en niet te veel vooraf is ingevuld met kleur en details is goed. Bij de aanschaf of vervanging van speelgoed wordt gekeken naar welk type spel/speelgoed er ondervertegenwoordigd is, zodat het speelgoed kan bijdragen aan de ontwikkeling op alle gebieden.

We leren kinderen ook met zorg omgaan met de verschillende soorten spelmateriaal. Samen met de kinderen spelmateriaal opruimen en het compleet maken van puzzeltjes hoort ook bij de zorg voor het materiaal. Wij bieden als pedagogisch medewerkers de kinderen hier structuur en respect voor gezamenlijke bezittingen mee aan.

Kinderen mogen vrij kiezen waar ze mee willen spelen. Daarom staat veel materiaal in open kasten zodat kinderen het speelgoed zelf kunnen pakken (en opruimen).

Het meeste knutselmateriaal is in de kast opgeborgen en de kinderen moeten de pedagogisch medewerkers ernaar vragen. Verven, plakken, prikken en knippen gebeurt aan de knutselafel. Onder direct toezicht, omdat bijvoorbeeld scharen gevaarlijk kunnen zijn. We hebben links-en rechtshandige scharen.

Spelmateriaal kan ook uit de natuur komen. Met blaadjes, kastanjes, stokjes of steentjes kunnen de kinderen heerlijk spelen, net als met kosteloos materiaal dat voor knutseldoelinden is verzameld. Ook worden materialen verwelkomd bij het Woldkasteel die in eerste instantie niet voor speeldoelinden gemaakt zijn, maar wel een grote speelwaarde kunnen hebben, bijvoorbeeld potten en pannen. Een voorwaarde is wel dat het materiaal voldoet aan de vastgestelde veiligheidseisen.

Kinderen zijn vaak heel vindingrijk en dat willen we zeker belonen. Van stoeltjes maken ze een trein of met kleden een hutje onder de tafel. Zo leren ze spelenderwijs.

Als de pedagogisch medewerker de tafel dekt of afruimt, of de was opvouwt, mag een kind haar helpen.

4.4 Meegebracht speelgoed

Wanneer kinderen speelgoed van huis meenemen, mogen ze daar natuurlijk mee spelen. Doordat een kind speelgoed van thuis meeneemt naar het Woldkasteel, legt het de verbinding met thuis. Dit is belangrijk voor het gevoel van veiligheid en vertrouwdheid.

Aan de ouders wordt wel gevraagd speelgoed dat kwetsbaar is of waarvan kleine onderdelen zoek kunnen raken *niet* mee te geven. Wij stellen ons niet verantwoordelijk voor schade aan of zoekraken van meegebracht speelgoed.

Ouders moeten zich realiseren dat meegebracht speelgoed ook aantrekkelijk is voor andere kinderen. De kinderen op de groep zijn gewend dat het speelgoed op de groep voor iedereen is en iedereen aan de beurt komt om een poosje met bepaald speelgoed te spelen. Als het niet de bedoeling is dat andere kinderen er mee spelen (hier moet duidelijkheid over gekregen zijn van de ouders), wordt het speelgoed opgeborgen in het mandje of tas van het kind.

Dit geldt natuurlijk niet voor eigen knuffels en spenen: deze zijn niet voor gemeenschappelijk gebruik. Ook een meegebracht verjaardagscadeau is alleen voor de jarige beschikbaar (tenzij afgesproken, bijvoorbeeld in geval van een gezelschapsspel).

5 Sociaal-emotionele ontwikkeling

Sociaal-emotionele ontwikkeling is de ontwikkeling van de eigen persoonlijkheid van een kind, waarbij het rekening houdt met de verwachtingen en gedragingen in zijn wereld. De ontwikkeling gebeurt in fasen en in wisselend tempo. Het éne kind van 24 maanden kan dus in een andere fase zitten dan het andere kind van gelijke leeftijd.

Proces

Ontwikkeling is een proces. Dit kun je bijvoorbeeld zien bij een zwangerschap. Het is een proces dat zich niet laat versnellen of vertragen: in de meeste gevallen blijft het een proces van negen maanden. Wel kunnen de omstandigheden waarin dit proces plaatsvindt zo gunstig mogelijk worden gemaakt, door middel van bijvoorbeeld voldoende rust en gezonde voeding. Ongunstige omstandigheden kunnen er ook zijn: stress, verslaving, trauma's. Hierdoor is het kind niet in staat zich goed te ontwikkelen.

De pedagogisch medewerker kan ervoor zorgen dat zij signalen herkent en op dat moment biedt wat het kind nodig heeft en bij de ontwikkeling past. Dit kan door er gewoon te zijn, maar zij kan ook tekenmateriaal aanreiken of bijvoorbeeld poppetjes om een situatie na te kunnen spelen en op deze manier te verwerken.

Binnen de sociaal-emotionele ontwikkeling zijn er ook een aantal aspecten die zich niet eerder laten stimuleren dan op het moment dat het kind er daadwerkelijk aan toe is. Een goed voorbeeld is de ontwikkeling van het geweten. Een kind van nog geen twee dat een huilende baby aait, bootst gedrag na, of heeft hier een succeservaring mee. Van echte inleving is nog geen sprake, omdat het kind nog volop bezig is zijn eigen ik te ontdekken. Een kind van nog geen twee jaar dat bijt kan zich om dezelfde reden ook nog niet inleven. Het kind is op die leeftijd in de 'ik-fase' en experimenteert gewoon met ervaringen. Wat hij of zij denkt, is: 'Ik doe iets en er gebeurt iets' of 'Hé ik heb invloed'. Voordat het geweten ontwikkeld is, moeten er eerst een aantal processtappen gezet zijn. Dat proces kan qua tijdsduur per kind sterk verschillen.

Wat we wel kunnen doen is, net als bij een zwangerschap, de omstandigheden zo gunstig mogelijk te maken. Een uitermate belangrijke omstandigheid voor een gunstige sociaal-emotionele ontwikkeling van een kind is zelfvertrouwen/eigenwaarde.

5.1 Zelfvertrouwen/eigenwaarde

Het is voor het gevoel van eigenwaarde van een kind zeer belangrijk dat het voelt dat het 'er mag zijn'. Zodra een kind ervaart dat het prima is zoals het is, en dat het niet gaat om wat het (al) kan of hoe het zich gedraagt, zijn we op de goede weg.

Enkele verschillen die we tegen kunnen komen in wie het kind is en wat het kind meebrengt:

- Kinderen kunnen heel heftige en minder heftige emoties hebben.
- Kinderen zijn impulsief en voorzichtig.
- Kinderen hebben aanleg om iets specifiek vlot te leren en moeten om andere dingen te leren soms meer moeite doen.
- Kinderen brengen een hoop ervaring en voorbeeldgedrag mee uit allerlei omstandigheden die we niet kennen.
- Kinderen bevinden zich in een bepaalde fase in hun ontwikkelingsproces en die fase kan korter of langer duren.

Wij kennen onze kinderen goed en weten over welke vaardigheden zij beschikken en waarin wij ze moeten ondersteunen. Hiervoor worden regelmatig observaties gedaan met behulp van ons ontwikkelingsvolgsysteem. Eventuele bijzonderheden worden direct na constatering door de mentor van het kind met ouders besproken. Tijdens de jaarlijkse 10-minutengesprekken komt het ontwikkelingsvolgsysteem eveneens aan de orde.

5.2 Groepsopvang

Jonge kinderen die in de groepsopvang komen zien allerlei dingen gebeuren en maken, voor al in sociaal opzicht, soms deel uit van gebeurtenissen waar ze qua ontwikkeling nog niet veel mee kunnen. Door de persoonlijke ontwikkeling van kinderen goed in de gaten te houden en goed in te schatten hoever ze zijn op sociaal-emotioneel gebied, kunnen we ze hierin veiligheid bieden. Dit kan bijvoorbeeld door een baby die wel heel erg veel aandacht krijgt even op de arm te nemen of een rustig plekje in de hoge box te geven of een groepje dreumesen lekker met het speelgoed te laten spelen wanneer peuters een gezamenlijke activiteit aan het doen zijn zoals knutselen of buiten spelen.

5.3 Grenzen

Kinderen hebben de behoefte om de wereld om hen heen te ontdekken. Hierdoor leren ze steeds nieuwe dingen en daardoor ontwikkelen zij zich. Naast aanmoediging vraagt dit van de opvoeders ook begeleiding en begrenzing. Voor de veiligheid van het kind zelf, maar ook om het de basisregels van de sociale omgang bij te brengen, om normen en waarden aan te leren en om het kind rekening te leren houden met de wensen en gevoelens van de mensen om zich heen. Regels geven een kind duidelijkheid en houvast en hierdoor ook veiligheid omdat het weet wat van hem verwacht wordt én wat wij als pedagogisch medewerkers van het kind verwachten. Deze duidelijkheid en veiligheid helpen het kind zelfvertrouwen op te bouwen.

Peuters hebben een 'luisterafstand' van ongeveer drie meter. Oogcontact, spreken op ooghoogte en even de handen vasthouden helpen een peuter zich te concentreren op wat we zeggen. Peuters hebben nog niet altijd het inzicht dat dezelfde boodschap ook op een ander tijdstip, met een ander kind, in een andere ruimte geldt. Eenzelfde zin moet dan herhaald worden tot het vanzelfsprekend is geworden. Peuters kunnen meerdere opdrachten tegelijk vaak nog niet aan; de opdrachten moeten een voor een gegeven worden.

Kinderen reageren op kernwoorden uit langere zinnen. Die kernwoorden hebben ook vaak een klemtoon. Bij 'dat kán niet' wordt gereageerd op het woord 'kan', terwijl het de bedoeling is dat wordt gereageerd op het woord 'niet'.

Wij maken een onderscheid tussen de grenzen:

Ruimtelijke grenzen: we leggen een baby niet in de bouwhoek naast een peuter die een zware blokkentoren aan het bouwen is, maar in de box, of op een afgeschermd babyspeelkleed.

Zintuiglijke grenzen: er zijn grenzen aan wat een baby qua prikkels op zintuiglijk gebied kan verwerken. Daarom zorgen we voor een rustige plek binnen het Woldkasteel.

Fysieke grenzen: stoeien, ravotten, knuffelen, kliederen, herrie maken, verkleden, gooien, emoties als blijheid, boosheid en verdriet uiten, dat is allemaal prima! Maar de vrijheid van het ene kind houdt op

waar dit de vrijheid van een ander kind beperkt. Dit zijn grenzen die we niet uitsluitend met de inrichting van de ruimte kunnen bewerkstelligen.

Deze grenzen moeten aangegeven en gecommuniceerd worden naar de kinderen, voordat (maar ook zodra) deze grenzen overschreden worden.

Wij geven de kinderen grenzen aan die passen bij de fase van hun sociaal-emotionele ontwikkeling. In ons eerdere voorbeeld van gewetensontwikkeling betekent dit dat het allerminst vanzelfsprekend is om bij een kind van bijna twee jaar 'inleving' te verwachten. In het algemeen kan gezegd worden dat de ontwikkeling tot vier jaar zich meer afspeelt rond het emotionele dan rond het sociale deel van de sociaal-emotionele ontwikkeling. Jonge kinderen begrijpen meer van lichaamstaal dan van gesproken taal.

Er zijn een aantal richtlijnen die we volgen bij het aangeven van grenzen:

- Het belonen van kinderen voor gewenst gedrag (respecteren van grenzen) is de meest effectieve manier om kinderen grenzen aan te leren. Door een kind een compliment te geven voor gewenst gedrag krijgt het vertrouwen van de pedagogisch medewerkers. Dit kan bijvoorbeeld door tegen een peuter te zeggen die een speeltje aan een baby geeft 'Wat lief dat je Sara die rammelaar geeft, nu kan zij lekker spelen'.
- We zijn als pedagogisch medewerkers eerlijk en echt. We spreken in de ik-vorm. Eigen irritaties en ervaringen (bijvoorbeeld uit onze eigen jeugd) leggen we niet bij het kind neer. Om duidelijkheid te geven, komen onze taal en lichaamstaal overeen.
- We passen ons verbaal aan bij de ontwikkeling van het kind. We gebruiken ontkenningen bij voorkeur solitair (Neel!), of we gebruiken woorden als 'ik wil dat je stopt met...' We houden bij het grenzen stellen de zinnen kort en voorkomen dat we ons zelf gaan verdedigen.
- We geven en vragen onverdeelde aandacht. We maken daarom contact op ooghoogte en eventueel lichamelijk contact, door bijvoorbeeld de handen van het kind even vast te houden. We noemen een kind bij de naam.
- Bij het stellen van grenzen worden nooit angst- of schuldgevoelens meegegeven aan het kind.
- Bij het stellen van grenzen laten we kinderen een uitweg zien, door ze een andere activiteit aan te bieden met hetzelfde doel. Zo kan bijvoorbeeld boosheid ook worden ontladen door even samen op een trommel te slaan, in plaats van een ander kindje. We benoemen altijd eerst het gevoel (erkenning) waaruit het gedrag ontstond (valideren).
- Soms halen we een kind even weg uit een situatie die het teveel prikkelt/verleidt om over grenzen te gaan (een zogeheten 'time-out'). Dit wordt op een neutrale manier direct voor of na de time-out aan het kind verteld. Hierbij laten wij het kind in de groepsruimte. We hebben de afspraak dat de time-out de duur heeft van 1 minuut voor elk jaar dat het kind oud is.
- We zijn consequent. Dat vermindert de prikkel om grenzen steeds te checken en geeft rust en veiligheid. Kinderen kunnen zich veilig concentreren op hun spel, omdat de grenzen die aan hen en aan de andere kinderen zijn gesteld, zijn gewaarborgd.
- Wanneer ergens geen regel voor is en wij moeten beoordelen of iets wel of niet mag, stellen wij onszelf twee vragen: Is het gevaarlijk? Hebben anderen er last van? Twee keer nee is ja. Op deze manier kunnen kinderen binnen onze grenzen de wereld ontdekken.

5.4 Emoties

Baby's en peuters zijn gevoelig voor emoties. Ze kunnen de emoties nog niet altijd verwoorden en ook nog niet altijd scheiden wat van henzelf is en wat van een ander. Het ene kind is gevoeliger voor omgevingsruis dan het andere, maar ze zijn allemaal in zekere mate gevoelig. Om zelfvertrouwen te ontwikkelen is het nodig te leren onderscheiden welke emoties van jou zijn en welke niet, en te leren dat emoties er mogen zijn en er een veilige manier is om ze te ontladen.

Voorals peuters hebben fysiek de behoefte om te ontladen. Als pedagogisch medewerkers tonen wij onze professionaliteit door onvrede elders weg te bergen zodra wij bij de kinderen zijn.

De kinderen leren we dat emoties komen en gaan, en dat ze even tijd en aandacht nodig hebben, maar daarna weer verdwijnen. Emoties horen erbij en wij benoemen ze. We houden er als pedagogisch medewerker rekening mee dat de golf van emotie zich al ontwikkeld kan hebben buiten het Woldkasteel. We reiken de kinderen middelen aan om de emotie de ruimte te geven die hij nodig heeft, bijvoorbeeld door hen buiten te laten spelen, te laten bewegen, of muziek met hen te gaan maken, schilderen of met de poppenkast spelen. In verband met privacy en veiligheid hoeven we niet per se altijd te weten hoe de emotie tot stand kwam.

Door de emoties te benoemen als iets heel gewoons ('Ik zie dat jij boos bent? Klopt dat?'), ook in het bijzijn van andere kinderen, leren kinderen wat bij hen hoort en wat bij het andere kind. Het kind dat bewust of onbewust getuige is van andermans emotie, leert zichzelf ook kennen.

Dit geldt ook voor de pedagogisch medewerkers: beter kunnen zij hun emoties even benoemen naar de kinderen, dan met een zwarte wolk te blijven rondlopen. Ze kunnen zeggen: 'Ik ben even boos en jij bent blij en dat is goed. De boosheid gaat zo weer over.' Als het weer over is, meldt de pedagogisch medewerker dat ook. Zo laten we zien dat er niets mis is met emoties.

5.5 Conflicten

Ondanks groepsregels als 'niet slaan' en 'niet afpakken' komen er natuurlijk ook conflicten voor. We begeleiden conflicten tussen jonge kinderen en kinderen van ongelijke leeftijd, totdat we er nagenoeg zeker van zijn dat de kinderen de vaardigheden bezitten om conflicten zelf op te lossen, of zich voldoende bewust zijn van de groepsregels. Ook dan observeren we nog, maar vanaf de zijlijn. Van een conflict leren kinderen over hun eigen verwachtingen en belangen en over die van een ander.

Bij jonge kinderen kunnen we niet vanzelfsprekend 'inleving in anderen' verwachten en het is dan heel natuurlijk dat emotie omgezet wordt in beweging. Hiermee voorkomen we dat een kind ten onrechte succes heeft in een conflict. Het kind dat toevallig erg temperamentvol, snel, sterk, verbaal vlot of slim is, heeft niet meer rechten.

We leren kinderen actief het begrip 'om de beurt'. Bij het aanwijzen van diegene die het eerst mag, maken we graag gebruik van aftelversjes. We stimuleren 'samen spelen, samen delen'. Samen spelen is erg vaak 'om de beurt'. We schenken hier veel aandacht aan. Het is veilig te weten dat jij óók aan de beurt komt. Is een kind uitgespeeld met het felbegeerde speelgoed, dan brengt hij het naar het kind dat moest wachten. We geven een kind dat teleurgesteld is omdat het nog niet aan de beurt is, ruimte en gelegenheid om even teleurgesteld te zijn.

Door een begin te maken met gezelschapsspelletjes, leren we kinderen om te gaan met winnen en verliezen.

Gaat het toch een keertje mis en wordt er bijvoorbeeld geslagen buiten ons gezichtsveld, dan krijgen beide kinderen de gelegenheid om apart van elkaar even de gebeurtenis te verwerken. Er wordt geen waardeoordeel gegeven, maar wel duidelijkheid over wat de kinderen beter hadden kunnen doen (bijvoorbeeld: hulp vragen).

5.6 Vieringen

Wij vieren bij het Woldkasteel ook feesten. Samen iets vieren geeft kinderen het gevoel erbij te horen, en stimuleert de saamhorigheid en betrokkenheid op elkaar. Om deze redenen is dit een belangrijke ervaring binnen de sociaal-emotionele ontwikkeling.

Rituelen geven een gevoel van veiligheid, ritme. Naast kleine rituelen als het slaapritueel, komen ook de grotere rituelen aan bod, zoals verjaardagen en feestdagen. Bij het vieren van de verjaardagen (het toezingen, het middelpunt zijn en het trakteren) worden kinderen in het zonnetje gezet en leren ze anderen in het zonnetje zetten.

5.7 Bijzondere kinderen

Kinderen zijn uniek, door aanleg en door omstandigheden waarin ze opgroeien. Hoe ouder kinderen worden, hoe meer deze bijzondere kenmerken naar voren zullen treden. Soms ontwikkelen kinderen zich anders dan 'het gemiddelde kind'. Door de omgeving zo gunstig mogelijk te maken op het gebied van duidelijkheid, voorspelbaarheid en gedrag, kunnen we goed omgaan met alle soorten gedrag. Daarbij is warmte voor het kind met al zijn eigenaardigheden het allerbelangrijkst. Een kind is geen gedrag, een kind heeft gedrag. Wij helpen het kind om met zijn of haar gedrag om te gaan.

We maken hierbij gebruik van onze eigen observaties en kindbesprekingen binnen het team.

Zodra we een structureel probleem ondervinden in het bieden van een juiste groeiomgeving voor een 'bijzonder kind', zal altijd eerst met de ouders overlegd worden. Wij hebben een zorgprotocol waarin beschreven staat hoe dit in zijn werk gaat.

5.8 Ingrijpende ervaringen

In het leven van een kind kunnen dingen gebeuren die gevolgen hebben voor zijn welzijn en gedrag. Dit kan bijvoorbeeld het overlijden van een familielid zijn, of ziekte van een van de ouders, of een ongeluk of scheiding. Wij geven de kinderen de ruimte en gelegenheid om zich te uiten en spanning te ontladen. Dit kan op allerlei manieren: veel bewegen, aanraken en vasthouden, buiten spelen, tekenen, toneel spelen of muziek maken of beluisteren.

We kunnen niet altijd precies begrijpen waar de frustratie of het verdriet of de boosheid van het kind door veroorzaakt wordt. We nodigen het kind wel uit om zich te uiten, door goed te luisteren en het ook met non-verbale aandacht, door een knuffel of een aai over de bol, te laten merken dat we er voor hem of haar zijn. Het kind geeft zelf aan waar het op dat moment behoefte aan heeft. Het kan ook zo zijn dat het kind juist behoefte heeft aan een paar uurtjes zonder verdriet.

In het geval van een scheiding beschouwen wij de opvangplek als neutraal terrein. We hebben geen oordelen over vader en/of moeder en kinderen hoeven bij ons niet bezig te zijn met de loyaliteitsvraag. Ook in het contact met de ouders tonen wij geen oordelen of partijdigheid. Alleen in het belang van het kind wijzen wij de ouders op het belang van duidelijkheid, structuur en aandacht.

Bij een vermoeden van mishandeling of verwaarlozing volgen wij de 'Meldcode Kindermishandeling en Huiselijk geweld'. Hierin staat hoe we handelen in bepaalde situaties en welke afspraken er binnen onze organisatie zijn gemaakt.

6 Lichamelijke ontwikkeling

6.1 Contact met het lichaam

Naast een sociaal-emotionele ontwikkeling maken kinderen ook een lichamelijke ontwikkeling door. Ook dit is een proces waarin kinderen iets pas kunnen doen zodra ze eraan toe zijn. Hoe het proces zich ontwikkelt en in welke tijdsduur, kan sterk per kind verschillen. In tegenstelling tot de sociaal-emotionele ontwikkeling is dit echter wél een proces waar we goed zicht op hebben. Elke stap laat zich duidelijk zien.

Een kind dat goed contact heeft met zijn lijf, weet wat het kan en dat is een goede graadmeter voor de begeleiding. Het is ook een teken van zelfvertrouwen als een kind zichzelf niet onderschat of overschat. De enige manier om een kind te helpen zichzelf goed te leren inschatten, is door geduldig en niet bezorgd of angstig, als vangnet aanwezig te zijn bij alles wat het kind aandurft. Wij laten de kinderen op 'ontdekkingsreis' gaan en hun grenzen verkennen. Als het gevaarlijk dreigt te worden, grijpen we in.

6.2 Grove motoriek

Kinderen die motorisch goed ontwikkeld zijn bewegen zich makkelijker. In de leeftijdsperiode van 2 tot en met 6 jaar, vindt bij kinderen de grootste ontwikkeling van de motoriek plaats. Verschillende onderzoeken hebben aangetoond dat kinderen die goed bewegen cognitief en sociaal-emotioneel ook beter presteren. Hierdoor is het van belang dat kinderen gestimuleerd worden om hun grove motoriek te ontwikkelen.

Onze pedagogisch medewerkers zijn opgeleid om kinderen op een juiste manier te laten bewegen door middel van het 'Nijntje Beweegprogramma' van de Koninklijke Nederlandse Gymnastiek Unie. In samenwerking met een aantal partijen binnen de gemeente Steenwijkerland leren kinderen zodanig bewegen dat zij een goed motorisch fundament leggen. Kinderen van 2 tot 4 jaar die tenminste 1 jaar 2 dagdelen per week bij ons komen, ronden het 'Beweegdiploma 1' af en kinderen tussen 4 en zes jaar 'Beweegdiploma 2'.

6.3 Fijne motoriek

Fijne motoriek heeft iedereen nodig in het dagelijks leven. Denk maar aan knopen dichtmaken van je kleding, een tekening maken, veters strikken en nog veel meer. Hoe ouder kinderen worden, hoe complexer de fijne motoriek. Bijvoorbeeld bij fietsen en later werken achter een beeldscherm of bedienen van machines.

Zodra kinderen hier interesse voor tonen, bieden we hun activiteiten aan waarmee ze hun fijne motoriek kunnen ontwikkelen en daarmee ook hun technische vaardigheden. Voorbeelden hiervan zijn tekenen, knippen en prikken, maar ook het werken met een kralenplank.

We kunnen hen kennis laten maken met fijnere en kleinere constructiematerialen. Met knutselen geeft een kind zelf wel aan waar het aan toe is, door steeds meer in detail te gaan werken. Voor de oudste peuters kan materiaal uit de BSO gehaald worden, of we laten deze peuters bij de BSO op bezoek gaan. Ook het smeren van een boterham of het losmaken van een knoop wordt geoefend. Wij stimuleren kinderen om dingen zelf te doen, zoals aankleden. Hierdoor kan het voorkomen dat knopen bijvoorbeeld scheef zitten. Kinderen zijn heel trots op zichzelf als het gelukt is en daarom corrigeren wij dit niet.

6.4 Zindelijkheidstraining

Oudere peuters zijn thuis vaak gewend om op vaste tijden te plassen. Organisatorisch is dat ook gemakkelijk. Toch hebben we liever dat kinderen gaan plassen omdat ze aandrang voelen, dan omdat de klok of onze geplande bezigheid dat aangeven. Vanuit de fysiotherapie wordt dit ook geadviseerd, omdat een kind dan beter leert naar zijn lichaam te luisteren.

We zetten een kind op de wc of op het potje zodra het aangeeft te moeten plassen, ook als dat op een voor ons minder comfortabel tijdstip is. Vanwege de duidelijkheid volgen we tijdens de training zelf natuurlijk zoveel mogelijk de richtlijnen van de ouders. Lijkt een kind ons nog niet klaar voor zindelijkheidstraining, dan schromen we niet om dit tactvol met de ouders te bespreken.

6.5 Lichamelijke beperking

Als wij kinderen in de groep hebben met een lichamelijke beperking, informeren wij bij de ouders wat de beste begeleiding voor deze kinderen is.

In principe vangen wij kinderen met een beperking op, zolang zij kunnen functioneren binnen de groep zonder inzet van extra begeleiding. Wij hanteren hiervoor ons zorgprotocol.

6.6 Zintuiglijke ontwikkeling

Het stimuleren van het gebruik van de ontwikkeling van de zintuigen neemt bij ons een belangrijke plaats in. De zintuigen geven ons allerlei informatie, plezier, waarschuwingen en contact. Met de zintuigen kun je ervaren en kinderen leren in eerste instantie door ervaring.

Voor baby's zijn erg gericht op het gebruik van zintuigen bij het contact maken met zichzelf en de wereld. Omdat baby's veel dingen in hun mond steken, volgen we de richtlijnen van de GGD ten aanzien van hygiëne van het babyspeelgoed.

We vinden het belangrijk dat de zintuigen zich kunnen blijven ontwikkelen naarmate het kind ouder wordt. Hoewel er cognitieve mogelijkheden bij komen, blijven zintuigen een onmisbaar onderdeel voor ervaring en de communicatie. De zintuigen staan heel dicht bij het gevoel en vormen een tegenwicht voor de mentale en cognitieve mogelijkheden. De zintuigen gaan er, als het goed is, intensief mee samen werken.

Wij werken regelmatig met thema's op zintuiglijk gebied. In de spelactiviteiten wordt dan volop geëxperimenteerd met geluiden, beelden, smaken, geuren, texturen en aanraking.

We vinden als pedagogisch medewerkers dus niet zo gauw iets vies, zolang het de gezondheid van een kind niet bedreigt. We geven de kinderen de ruimte en middelen om te experimenteren binnen de normen van veiligheid. Aan ouders vragen we de kinderen kleren aan te doen die tegen een stootje kunnen en een schoon en droog reservesetje mee te geven, zodat het ook niet erg is als een kind vies wordt.

7 Taalontwikkeling

Taalontwikkeling begint al bij de geboorte, of, zoals sommigen beweren, zelfs al daarvóór. Het praten tegen baby's in allerlei toonaarden, aangevuld met allerlei gevoelens, laat baby's taal associëren met iets prettigs en contact met anderen. De woorden die we gebruiken hebben nog geen cognitieve betekenis voor het kind, maar al wel een gevoelsbetekenis.

7.1 Baby's

In het eerste jaar bestaat de taalontwikkeling uit:

- Geluiden kennen
- Geluiden maken
- Eerste communicatie met andere mensen.

Al voor de geboorte is het gehoororgaan ontwikkeld. Een baby kan al geluiden horen in de baarmoeder. De baby heeft na de geboorte vaak een voorkeur voor bekende geluiden, zoals de stem van de moeder. In de eerste maanden leert het kind om een onderscheid te maken tussen gesproken taal en andere geluiden (bijvoorbeeld de stofzuiger).

In de volgende periode begint het kind zelf geluidjes te maken. Dit is een voorbereiding op het praten. Het kind probeert allerlei geluidjes uit: hard-zacht, lang-kort, pruttelen en blazen. Rond 6 a 7 maanden begint het kind met brabbelen. Het kind begint met het maken van makkelijke klanken waarbij de mond open is (zoals "e" of "a") of dicht is ("m", "p"). Vaak vinden kinderen het leuk om klanken te herhalen. Daarom zijn de eerste woordjes vaak "papa" of "mama".

De interactie tussen het kind en de ouders (en andere mensen) is een belangrijke factor voor de taalontwikkeling. Als het kind eenmaal kan praten wordt taal gebruikt om dingen duidelijk te maken aan de ouders. Maar ook voordat het kind kan praten kan het kind dingen duidelijk maken. Het kind kan bijvoorbeeld naar speelgoed wijzen waarmee het wil spelen of het bord van zich afduwen als het niet verder wil eten. Ook kan het kind proberen met geluid de aandacht te trekken, en duidelijk maken het ergens niet mee eens te zijn. Deze interactie speelt een belangrijke rol in de taalontwikkeling.

Bij het verschonen en spelen vertellen we alles wat we doen. Dat voegt iets wezenlijks toe in het ervaren van liefde, veiligheid en voorspelbaarheid. We zingen liedjes, lezen boeken voor en dagen baby's uit om geluidjes te maken en/of na te doen.

7.2 Dreumesen en peuters

In deze periode leert het kind steeds meer verschillende klanken te maken. Dit leidt uiteindelijk tot het eerste woordje. Gemiddeld zegt het kind rond de eerste verjaardag het eerste woordje. Deze woorden zijn vaak belangrijke mensen in de omgeving (papa, mama), dieren (poes, hond), speelgoed (auto, bal) of groeten (doei, daag). Vaak gebruiken kinderen een ander (makkelijker) woord. Het kind zegt bijvoorbeeld "wawa" (waf) voor hond en "broem" voor auto. Dit wordt eenonomatopie genoemd en 'telt' als eerste woordje. In het begin worden niet alle woorden goed uitgesproken. Er

worden moeilijke klanken soms weggelaten: "snoep" wordt "snoe", "school" wordt "sool", of vervangen door een makkelijkere klank "sorry" wordt "torry" of "koffie" wordt "toffie".

Vervolgens leert het kind om steeds meer woordjes te gebruiken. Het aantal woordjes neemt hierbij snel toe. Een kind van 18 maanden gebruikt gemiddeld 50 woordjes, terwijl een kind van 2 jaar gemiddeld 200 woordjes gebruikt. Vervolgens gaat het kind woorden combineren tot korte 2-woords zinnetjes (zoals "jas aan" of "papa bal"), korte zinnetjes produceren en steeds meer vragen stellen. Kinderen begrijpen meer woordjes dan ze zelf gebruiken. Kinderen van 13 maanden begrijpen bijvoorbeeld gemiddeld 50 woordjes en gebruiken er zelf 10. Daarnaast gebruiken kinderen andere manieren om iets duidelijk te maken: bijvoorbeeld door dingen aan te wijzen of gebaren te gebruiken.

We vertellen niet alleen tegen de baby's wat we doen, maar ook tegen dreumesen en peuters. Woorden worden zo vanzelf gevuld met gevoel en betekenis.

Liedjes worden ondersteund met gebaren. Ook bij het verhalen vertellen maken we veel gebruik van gebaren en mimiek. Onze lichaamstaal is dan in overeenstemming met wat wij zeggen.

We leren de kinderen alleen actief woorden en begrippen aan waar zij ook de betekenis of ervaring van kennen. Aan lege moeilijke woorden hebben kinderen niets.

Vanaf ca 2,5 jaar kan het kind steeds beter met taal dingen duidelijk maken. Het kind kan ingewikkelde klanken steeds beter uitspreken (zoals /r/ of /s/) of samengestelde klanken zoals /sch/(ool). Met name de /r/ is een lastige klank om uit te spreken en een kind hoeft deze nog niet goed te gebruiken tot 6 jaar. Voor andere mensen is het kind steeds beter te verstaan. De zinnetjes worden steeds langer: op 3-jarige leeftijd hebben zinnen gemiddeld 3,5 woorden per zin en op 4-jarige leeftijd worden gemiddeld 4,5 woorden per zin. Ook kent het kind de betekenis van meer woorden (3 jaar: ongeveer 1000 woorden, 5 jaar ongeveer 3000 woorden). Als het kind een woord niet weet kan het zelf een woord bedenken ("automonteur" wordt "autodokter"). Ook gaat het kind taal steeds meer gebruiken. Het kind begint bijvoorbeeld met het vertellen van verhaaltjes en gaat steeds meer vragen stellen: wie, wat waar, waarom?

Er wordt veel gebruik gemaakt van de combinatie van woorden met zintuigen.

Voorleesboekjes en prentenboekjes zijn een essentiële ondersteuning, evenals rollenspellen. We zorgen ervoor dat wat we zeggen de aandacht trekt van het kind, door het de moeite waard te maken om naar te luisteren, qua toon en inhoud.

Wij proberen altijd één stapje boven het niveau van het kind te communiceren. Bijvoorbeeld als een kind zegt 'een auto', zeggen wij 'een rode auto'. Het is niet zo makkelijk om het niveau van het kind te bepalen en om daar dan één stapje bovenop te doen. Uit onderzoek dat ouders en opvoeders dit vaak automatisch doen, wij volgen daarbij onze intuïtie.

Natuurlijk spreekt een kind niet gelijk foutloos. Wij verbeteren kinderen niet door te zeggen wat fout is, maar door bijvoorbeeld het te herhalen en dan op een juiste manier te zeggen. Wanneer het vaak hoort dat het fout is, zal een kind minder snel iets proberen. En proberen en is juist een belangrijke voorwaarde waardoor het kind zich goed kan ontwikkelen. Als een kind bijvoorbeeld zegt: 'Ik auto spele', zegt de pedagogisch medewerker: 'Wil jij met de auto spelen?'

In de dagelijks terugkerende activiteiten benoemen we ook steeds weer wat we doen. Bijvoorbeeld met fruit eten: Eerst gaan we een liedje zingen, dan gaan we fruit eten en dan gaan we drinken. Door te herhalen, leren kinderen al snel de bijbehorende woorden als 'appel', 'peer', 'beker', 'bord' enz.

8 Creativiteit

8.1 Wat is creativiteit?

Creativiteit is het bedenken van originele ideeën, oplossingen en methoden voor een probleem. Je laat je hierbij niet belemmeren door bestaande gewoonten. Doordat je iets bekijkt vanuit een andere invalshoek, ontstaat er iets nieuws.

Voor het stimuleren van het avontuur en de ontdekking van nieuwe en ongebruikelijke wegen is het eindresultaat niet belangrijk. Het kan zelfs een belemmering vormen voor het creatieve proces. We geven kinderen daarom alle ruimte om te experimenteren met verf, viltstift, klei, plaksel, papier, materiaal uit de natuur, hout en andere materialen.

Creativiteit wordt vaak gekoppeld aan knutselen, maar is veel meer omvattend. Onder creativiteit valt eigenlijk alles wat met experimenteren te maken heeft, dus bijvoorbeeld met:

- Muziekinstrumenten, stem en klanken
- Verkleedkleden en poppenkastpoppen
- Ontdekken in de natuur
- Proeven en ruiken van voedsel
- Beweging en dans.

8.2 Voorwaarden voor creatieve ontwikkeling

Voor een creatieve ontwikkeling is het belangrijk dat er volop mogelijkheden zijn voor het experiment en dat er plezier is in het spel en er geen voorwaarden of eindresultaat aan verbonden zijn. Het experiment is per definitie goed, het geeft de mate van creativiteit aan die bij het kind hoort. Omdat het ook hier om een ontwikkelingsproces gaat, namelijk het creatieve ontwikkelingsproces, kunnen we hier ook niet sturen of versnellen. We kunnen alleen de ontwikkelingsomstandigheden zo gunstig mogelijk maken.

8.3 Creatieve communicatie

Een kind communiceert op wel honderd manieren. De taak van de begeleiding is deze communicatie te volgen, te luisteren, waar te nemen en vast te leggen. Dit vraagt van de begeleiding een redelijke ontvankelijkheid zonder voorbarige conclusies en waardeoordelen. De soms heel subtiele creativiteit van kinderen vraagt heel veel inlevingsvermogen van een pedagogisch medewerker. Er is een spanningsveld tussen de mate waarin begeleiding kan ontvangen en de mate waarin het creatieve kind zendt. Omdat het groepsopvang is en geen een-op-een situatie, is het ook praktisch gezien moeilijk om alles te verstaan. Het is ons doel om, ondanks onze beperkingen, met het kind op een zo breed mogelijke communicatie-golflengte te komen.

8.4 Ondersteunende vaardigheden

Een kind heeft vaardigheden nodig om te kunnen groeien in het creatieve ontwikkelingsproces. Het aanleren van creatieve vaardigheden is echter een activiteit die past bij een bepaald moment in het lichamelijke ontwikkelingsproces. Dat wil niet zeggen dat al die leuke werkjes, kleurplaten en trekpoppen uit den boze zijn. We moeten ons als pedagogisch medewerkers alleen realiseren dat, als we met zulke werkjes bezig zijn, we niet bezig zijn met creatieve ontwikkeling, maar met bijvoorbeeld de ontwikkeling van de fijne motoriek en het uitbreiden van vaardigheden.

Soms ligt de waarde van een bepaald resultaatgericht werkje op het gebied van 'inleven in een thema' of in 'feestvoorstel'. Het doel van het werkje is dan ook anders. Het werkje is een illustratie, een middel om aandacht te geven aan een seizoen, feest of iets dergelijks. Duidelijk is dit ook te zien bij muziek. Een sinterklaasliedje aanleren is resultaatgericht, het hoort namelijk bij de omlijsting van het feest.

Als pedagogisch medewerkers zijn we ons bewust van onze doelen bij activiteiten. Door vóórdat we met een activiteit beginnen steeds het doel voor onszelf te formuleren, zorgen we ervoor dat de hoeveelheid activiteiten met als doel 'creatieve ontwikkeling' in balans zijn met activiteiten met een illustratief of motorisch doel.

8.5 Creatieve bollebozen

Er zijn kinderen die meer behoefte hebben aan creativiteit dan gemiddeld. Als we zien dat deze kinderen behoefte hebben aan extra materialen, geven we die. We geven kinderen de rust om zelf met het materiaal te werken en kondigen ruim van tevoren aan wanneer er opgeruimd moet worden. Een dergelijk kind vertelt zijn verhaal soms met beelden of muziek. Het wil net zomin als anderen onderbroken worden voordat het hele verhaal 'verteld' is.